Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 147 (13942) | 1975 оной июниин 24, вторник | Сэн 2 мүнгэн.

ПАРТИИН XXV СЪЕЗДЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

АЖАЛАЙ ВАХТАДА ЖАГСАНХАЙБДИ

Бидэнэр үйлэдбэриингөө хүсые дүүрэнээр ашаглаха, түүхэй эд болон материал багаар гаргашалха, шэнэ технологи үйлэдбэридэ түргэнөөр нэбтэрүүлхэ ёһотойбди, — гэжэ Москва хотын Бауманска һунгуулиин округой һунгалтын урда тээхи суглаан дээрэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Генеральна секретарь Л. И. Брежнев хэлээ һэн. Бии байгаа арга боломжонуудаа һайнаар ашаглажа шадаһан коллективүүд ехэ продукци гаргажа, даабаряа үлүүлэн дүүргэһэн лэ байдаг. Энэ олондо мэдээжэ болоһоч ааб даа. Жэшээлхэдэ, манай сэмбын комбинадай цехүүд соо һүүлэй жэлнүүдтэ бүтээсэ ехэтэй оньһон түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Комбинадаймнай хүдэлмэришэд эдэ бүхы оньһон түхеэрэлгэнүүдые һайнаар ашаглажа шадана.

Ноохо сэбэрлэн утаадаг фабрикымнай цехүүд соо оньһожоруулагдамал зургаан лини тодхогдоод, мүнөө бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдана. Энэ фабрикымнай коллектив байгша оной таба һара соо үнгэрһэн жэлэй табан һарынхиһаа 4,6 процентээр ехэ продукци үйлэдбэрилэн гаргаа. Байгша оной таба һарын даабариһаа гадуур 113 тонно ноохо сэбэрлэн угааһан байна.

Сэмбын фабрикын коллектив ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ шадана. Оньһон түхеэрэлгэнүүд бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдана. Байгша оной таба һарын даабариһаа гадуур 17 мянган метр сэмбэ нэхэжэ гаргаа. Ажалайнгаа бүтээсые 1,7 процентээр дээшэлүүлээ. Манай сэмбын комбинадай хүдэлмэришэд түгэсхэхы жэлдэ иимэ эршэтэйгээр ажаллажа байна. Байгша оной таба һарын даабариһаа гадуур 350 мянган түхэригэй продукци худалдаабди. Комбинадаймнай хүдэлмэришэд энэ бүхы амжалтануудаа партиингаа XXV съездэдэ зорюулна.

М. ШУРЫГИНА,
Улаан-Үдын сэмбын комбинадай түсэблэлгын таһагые даагша.

МЭРГЭЖЭЛ ШАДАБАРЯАРНЬ ОМОГОРХОХООР

Саг соогоо ороһон бороогой һүүлээр, уужам Яруунын колхоз, совхозуудай таряалан, сабшалан, бэлшээри жэгтэй гоёор һэргэбэ. Хайшаашье харахада тала, гүбээ ногооржо, шэнэһэн тайга тужатаяа үнгэ нэгэдэн, үрэжэлтэй зунай аялга татана.

Яруунын аймагта энэ хабарай тарилгые зохид болзорто, шанар һайнтайгаар дүүргэжэрхинхэй, сууда гараһан түрүү механизаторнууд олон. «Дружба» колхозой түрүү механизатор, аймаг соогоо мэдээжэ болоһон И. Г. Белоусовай Буряадай АССР-эй Верховно Соведтэ депутадаар һунгагдаһан ушар нэн түрүүн механизаторнуудай омогорхол болоо бшуу.

Аймаг соогоо эгээн түрүүн эртын ба ооройн тарилгые, паар хахалалгаа дүүргэһэн Үльдэргын «Коммунизм» колхозой Шанарта гэжэ уужам талада аймагай механизаторнууд сугларжа, мэргэжэл шадабаряа туршаба. Иимэ һорилдоо үнгэргэхын тула гушаад гектар газар хахалангүй орхиһон байгаа.

Нойтон шиигтэй газарай үрэжэлтэ хүрьһөөр хангалтаһан энэ газарта улаан туйханууд улаалзай шэнгеэр намилзажа, колхоз, совхоз бүхэнһөө дүрбэ-дүрбэн түрүүшүүл трактор агтадаа һуужа, арбан шанга эрилтэтэй һорилдоон захалба. Бултадаа шадамар бэрхэшүүлэй, дүршэл ехэтэй эдэнэрэй ажаллахые харахада бахатай һонин. Һорилдоондо бултадаа мэргэжэл ехэтэй байһанаа гэршэлээ. Эгээн түрүүлэн «Коммунизм» колхозой түлөөлэгшэд — газарай эзэд урилдаанда түрүүлһэн хүлэгые залаһан шэнги шуумайн гаража, нэгэдэхи һуури эзэлээд, нэгэдэхи шанда хүртэбэ.. Хоёрдохи һуурида Яруунын совхозойхид, гурбадахи шанда «Дружба» колхозойхид хүртэбэ.

Механизаторнуудай һорилдоондо аймагай Соведэй депутат Г. Ф. Климов («Коммунизм» колхозһоо) нэгэдэхи һуури, мүн эндэхи А. Житихин гурбадахи һуури эзэлһэн байна. Эхэнэрнүүдэй мүрысөөндэ «Дружба» колхозой механизатор Дашиева шалгараа. Залуушуулай дундаһаа аймагай СПТУ-гай һурагшад I-дэхи ба II-дохи шанда хүртөө. Гурбадахи шан «Коммунизм» колхозой залуу механизатор Н. Коновалов абаба.

Энэ һонирхолтой һорилдоондо республикын Хүдөө ажахын министерствын, аймагай түлөөлэгшэд хабаадажа, механизаторнуудай мэргэжэл, шадабарида үндэр сэгнэлтэ үгэбэ.

Ц. НОМТОЕВ,

ЭРХИМЛЭЖЭЛ ЯБАҺААР

Партиин XXV съездые угтуулан мүнөө хаа хаанагүй социалис уялгануудые абажа байна. Хүдэлмэришэд, хүдөө ажалшад бага гаргашатайгаар ехэ продукци гаргаха гэһэн шухалын шухала зорилго урдаа табина. «Забайкаллес» комбинадай Байгалай леспромхозой хүдэлмэришэд юһэдэхи табан жэлэйнгээ даабари нэгэ һараар уридшалан дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 28 мянган кубометр модо бэлэдхэхэ, продукци худалдаха даабаряа 281 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаба.

Байгалай леспромхозой хүдэлмэришэд бии байгаа арга боломжонуудаа һайса хаража үзөөд, бултадаа хэлсээд лэ иимэ харюусалгатай зорилгонуудые урдаа табиба бшуу. Леспромхозой хүдэлмэришэд халаан бүриин даабари үлүүлэн дүүргэхые эрмэлзэнэ. Тиимэ эрилтэ хүн бүхэнэй урда табигдана. Һаяшаг тус леспромхозой модо бэлэдхэлэй участогуудаар ябагдаба. Хаанашье хүрэжэ ерэхэдэмнай, модоцюд эршэ ехэтэйхэнээр хүдэлжэ байгаа һэн.

Виктор Павлович Александровай бригадын хүдэлмэришэд модо бэлэдхэхэ халаан бүриингөө даабари ходо үлүүлэн дүүргэжэ, социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Үдэрэй сайлалгын һүүлээр тус бригадын хүдэлжэ байһан газарта хүрэжэ ерэбэбди. Дунда зэргын бэетэй, табяад наһанай хүн шадамар бэрхээр модо унагаана. Энэмнай бригадир Виктор Павлович Александров өөрөө байба. Нёдондо жэлдэ модо отологшодой конкурсдо хабаадалсажа. «Забайкаллес» комбинадай чемпионой нэрэ солодо хүртэһэн юм. Олон жэлэй туршада эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ байһанайнгаа түлөө Ажалай алдар солын гурбадахи шатын орденоор шагнагдаа бэлэй. Энэ түрүү хүдэлмэришэнтэй нилээд удаан хөөрэлдэбэбди. Хамта хүдэлдэг нүхэдөө ехэл магтана.

— Бидэнэр 1,5 халаан соо модо бэлэдхэнэбди. Оньһон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашагланабди. Оролдосын лэ хүсөөр даабаримнай үлүүлэн дүүргэгдэнэ, — гэжэ тэрэ хөөрөө һэн.

В. П. Александров шэнги ажалша бэрхэ хүдэлмэришэд Байгалай леспромхозой коллективтэ олон.

Жэшээлхэдэ, оператор Дугар Шагдаржапов машинануудта модо түргэнөөр ашажа, техникын мүин байха сагые хорооһон юм. Нэгэ машинада 15—20 минутын туршада модо ашадаг. Дугар Шагдаржапов халаан соогоо 20—21 машинада модо ашажа, даабаряа холо үлүүлэн дүүргэдэг байна. Тэрэ мүнөө 1976 оной түсэбөөр хүдэлнэ. Владимир Прокушев мүн лэ дүршэлтэй болоһон хүдэлмэришэн. Дугар Шагдаржаповай хойно орохогүй гэжэ ехэ оролдодог. Эдэнэрэй мүрысөөн үдэр ерэхэ бүри шангадана.

Байгалай леспромхозой хүдэлмэришэдтэй танилсажа, ажал хэрэг тухайнь хөөрэлдөөбди. Эдэнэр бултадаа хубиин уялгатай, өөр өөрын хараа зорилготой.

— Партиин XXV съездэдэ зорюулан уялга абаабди. Тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлхын тула оролдожол байналди даа, — гэжэ хүдэлмэришэд хэлсэнэ. Эндэ ажал хэрэгээ һайн мэдэдэг, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд олон юм байна. Тиимэһээл эдэнэр модо бэлэдхэхэ даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, социалис мүрысөөндэ илана.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: машинануудта модон ашагдана; леспромхозой бэрхэ хүдэлмэришэн В. Б. Александров.

А. ПАРИЛОВАЙ фототекст.

ЗОРИЛГОМНАЙ ЕХЭ

Буряадай мебель хэдэг ба модо болбосоруулгын комбинадай коллектив түгэсхэхы жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэжэ, һайн шанартай продукци бүри ехээр гаргаха гэһэн хүсэл эрмэлзэлгэтэйгээр ажаллажа байна. Мебель хэдэг 2-дохи, хюрөөдэмэл хэрэгсэлнүүдые гаргадаг цехүүдэй коллективүүд социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана.

Сергей Филиппович Комаровой хүтэлбэрилдэг хюрөөдэмэл хэрэгсэлнүүдые гаргадаг цехэй коллектив байгша оной таба һарын даабариһаа гадуур 3000 кубометр эрхим шанартай продукци гаргаа. Энэ цехэй коллективэй дунда ажалһаа хожомдодог, журам эбдэдэг, даабаряа дүүргэдэггүй хүдэлмэришэд үгы. Эдэнэр байгша оной нэгэдэхи кварталда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа, дамжуулгын Улаан туг абаа.

Һайн шанартай мебель улам ехээр гаргажа, ажалшадай эрилтые хангаха хэрэгтэ хүдэлмэришэднай ехэхэн оролдолго гаргана. Хаба шадалаа гамнангүйгөөр хүдэлнэ. Мебель хэдэг цехүүдэй коллективүүд һара бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ. Эдэнэй оролдолго шадабариин ашаар лэ байгша оной таба һарын даабариһаа гадуур 23 мянган түхэригэй мебель гаргагдаһан байна.

Комбинадаймнай хүдэлмэришэд үдэрһөө үдэртэ улам эршэтэйгээр ажаллана. Эдэнэр түгэсхэхы жэлдэ абаһан уялгаяа дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын тула иимэ шангаар хүдэлжэ байна. Манай коллектив үнгэрһэн таба һара соо товарна продукци гаргаха даабаряа 369 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэжэ, хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 162 мянган түхэригэй продукци худалдаа.

Саашадаа бүри һайнаар хүдэлжэ, ехэ продукци гаргахабди.

А. КОНДРАТЬЕВА,
БМДК-гай инженер.

ПЛЕНУМ БОЛОБО

КПСС-эй Хурамхаанай райкомой ээлжээтэ Пленум боложо, «Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ажалай коллективүүдэй үүргые саашадань дээшэлүүлхэ талаар партийна эхин организацинуудай зорилгонууд тухай» асуудал зүбшэн хэлсэбэ. Энэ асуудалаар КПСС-эй райкомой секретарь К. П. Бадмаев элидхэл хээ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Гааргын совхозой секретарь А. Ч. Цыденов, «Запбамстроймеханизация» трестын 140-дэхи колоннын начальник В. А. Бардунов, Хурамхаанай леспромхозой парткомой секретарь И. Ф. Симонов, Аргатын совхозой парткомой секретарь К. О. Будаев, партиин райкомой нэгэдэхи секретарь К. Д. Дагбаев болон бусад хабаадаа.

Пленум зүбшэн хэлсэһэн асуудалаар зохихо тогтоол баталан абаа.

Д. ЖУГДУРОВА.

ЮҺЭН ХОНОГООР УРИДШАЛБА

Итанцын леспромхозой Эрхилигэй пунктын коллектив бага гаргашатайгаар ехэ модо бэлэдхэжэ, коллективэйнгээ дундаһаа шалгарна. Эдэнэр байгша оной түрүүшын хахад жэл соо 63.600 кубометр модо бэлэдхэхэ даабаряа июниин 21-дэ амжалтатайгаар дүүргэбэ. Энэ амжалта хадаа ажалай эмхидхэлэй зүбөөр табигдаһанай, техникын һайнаар ашаглагдаһанай аша үрэ болоно.

Пунктын коллективтэ дүршэлтэй хүдэлмэришэд олон. Тэдэнэр шэнэ онол арга, оньһон техникэ хэрэглэн эршэтэй шангаар хүдэлнэ. Жэшээлхэдэ, пунктын хүдэлмэри 1,5 халаан соо эмхидхэгдэнхэй. Эндэ модоной гэшүүһэ шулаха БС-1 түхэлэй хюрөө хэрэглэгдэнэ.

А. И. Гончаровой хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив һарадаа 2800—2900 кубометр модо бэлэдхэдэг болонхой. Эдэнэр жэлэй эхинһээ 17 мянган кубометр модо бэлэдхээд байна. Г. П. Медведевэй бригадын коллектив яһала һайн үрэ дүн туйлана. Жэлэй эхинһээ 15.300 кубометр модо бэлэдхэхэ даабаряа холо үлүүлэн дүүргээ. Итанцын леспромхозой Эрхилигэй пунктын коллективэй түгэсхэхы жэлдэ абаһан уялгаяа болзорһоонь холо урид дүүргэхэнь найдамтай.

М. КАЛЕКИН,
«Забайкаллес» комбинадай салин хүлһэнэй таһагай начальник.

ФОТО РЕПОРТАЖ

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

КПСС-эй ДЕЛЕГАЦИ ДАМАСКДА

ДАМАСК. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр Б. Н. Пономарев түрүүтэй КПСС-эй делегациин, партиин хүтэлбэриин гэшүүн, ПАСВ-ын уласхоорондын таһагые даагша Я. Аскари түрүүтэй Араб социалис дэбжэлтэ гэдэг партиин хүтэлбэриин делегациин хоорондын хөөрэлдөөнүүд эндэ эхилээ.

Хоёр партиин харилсаа холбоо үргэдхэлгын асуудал хөөрэлдөөнүүдэй үедэ зүбшэн хэлсэгдээ. Тэрэшэлэн уласхоорондын тон шухала асуудалнуудаар, илангаяа Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалда хабаатай асуудалаар һанал бодолоо зүбшэлбэ.

1967 ондо эзэмдэгдэһэн араб газар дээрэһээ Израилиин сэрэгүүдэй гаргагдабал, өөрын национальна гүрэн байгуулха хүрэтэр, Палестинын араб арадай хуулита эрхэнүүдые хангабал, Дүтын Зүүн зүгтэхи зүришэлдөөтэ байдал заһаруулагдажа болохо гэжэ хоёр тала тусхайлан тэмдэглэбэ.

Хоёр делегациин уулзалга хани ёһоной, үгээ хүсэд ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

СОВЕТ ЛЁТЧИГУУДАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ВАНКУВЕР, Вашингтон штат, (ТАСС-ай тусхай корр.). 38 жэлэй урда тээ Москваһаа мордоод, зуурандаа буунгүй Хойто полюс дээгүүр США хүрэтэр ниидэгшэ совет летчигууд В. П. Чкаловай, Г. Ф. Байдуковой, А. В. Беляковой түрүүшын ниидэлгын хүндэлэлдэ зорюулагдаһан дурасхаалай хүшөө эндэ баярай оршон байдалда нээгдээ.

Чкаловецуудай бууһан аэродром шадар, гранит шулуун табсан дээрэ дурасхаалай хүшөө бодхоогдобо. Тэрэнэй тэг дундань — Хойто полюс дээгүүр ниидэһэн АНТ-25 самолёдой дүрэ хэлбэритэй бронзо барельеф харагдана. Нүгөөдэ таладань — ниидэлгын дүүрэһэн тухай «Правда», «Известия» газетэнүүдтэ ород, англи хэлэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн мэдээсэлнүүдэй хэһэгүүд аржына.

Валерий Чкаловай нэрээр нэрлэгдэхэ багашаг парк дурасхаалай хүшөөе тойруулан нээгдэхэ. Эдэ бүгэдэ Ванкуверэй олониитын оруулһан мүнгөөр бүтээгдэ.

Уларилай муу байбашье һаань, дурасхаалай хүшөө нээлгын баярай ёһололдо мянга гаран хүн суглараад, Вашингтон штадай губернатор Д. Эванс, СССР-һээ США-да байдаг элшэн сайд А. Ф. Добрынин, Г. Ф. Байдуков, А. В. Беляков үгэ хэлэбэ.

Г. Ф. Байдуков В. П. Чкаловай бронзо бюст, АНТ-25 самолёдой модель, онсо гайхамшаг совет летчик тухай номууд ба кинофильм Ванкувертэ бэлэг болгон дамжуулаа. Эдэ бэлэгүүдынь һаядаа Ванкувертэ эмхидхэгдэхэ, В. П. Чкаловай нэрэмжэтэ музейн түрүүшын экспонадууд болохо юм.

Митингдэ сугларһан ванкуверэйхид совет авиаторнуудай баатар габьяатай танилсажа ехээр баясаһанаа үшөө дахин элирхэйлбэ.

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ҺАЙНДЭР

ЯКУТСК. (ТАСС-ай корр. Д. Бубякин). Яхадта үнгэргэгдэхэ Ородой литературын ба искусствын үдэрнүүд Москваһаа, Россин Федерациин хэдэ хэдэн автономито республиканууд ба областьнуудһаа ерэһэн композиторнуудтай, хүгжэмшэдтэй, уран биирэй ба үгын мастернуудтай, артистнуудтай республикын ниислэлэй олониитын баярай уулзалгаар июниин 21-дэ нээгдээ. Ород, яхад арадуудай хани барисаанай ехэ һайндэртэ Омскын ород арадай хоор, «Воронежой нэлэнхы тала дайдада» гэжэ эстрадна коллектив, С. М. Кировэй нэрэмжэтэ Ленинградска оперо ба баледэй театрай, мүн Пермиин оперо болон баледэй академическэ театрай солистнууд, бусад коллективүүд хабаадана. Ороной соёл болон искусствын мэдээжэ 200 гаран ажал ябуулагшад Яхадай ниислэлдэ ерэнхэй.

Эдэ үдэрнүүдтэ хабаадагшад өөһэдынгөө бэлиг шадабарие Мирнын ажалшадта, Вилюгэй гидробарилгашадта, Алданай ба Индигиркын алташадта, Колымагай, Янын орошод болон загаһашадта харуулха байна. Ороной эгээн хойто зүгтэхи автономито республикада үнгэргэгдэхэ ород соёлой һайндэр июниин 29 хүрэтэр үргэлжэлхэ юм.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ АШААР

Захааминай аймагай СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй юһэдэхи табан жэлэй туршада һү гүрэндэ худалдаха түсэбөө болзорһоонь долоон һара урид дүүргэһэн тухай манай газетэдэ мэдээсэгдээ һэн. Тус ажахын һаалишадай ажал хэрэг, тэдэнэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөн тухай хөөрэжэ үгэхыень совхозой директор Ринчин Лобанович Бандеевтэ манай корреспондент Б. Ванчиков хэдэн асуудалтайгаар хандаһан байна. Тэрэ хөөрэлдөөн эндэ толилогдобо.

Асуудал: совхозойнгоо һаалишадай ажал хэрэг тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгыт.

Харюу: манай совхоз гол түлэб мяхалиг үүлтэрэй мал үйлэдбэрилхэ шэглэлтэй болонхой. Энэнһые зүб гэжэ һанагдана. Ушарынь юуб гэбэл, нютагаймнай эрхэ байдалһаа, сагай уларилһаа боложо, ороохо таряан тэсэд эдеэшэдэггүй, шэмэ тэжээлэй баян ургаса абадаггүй юм. Таряалангай талмайшье байхагүй. Тиигэбэ яабашье һаань, һаалиин фермэгүй байха аргагүй бшуу.

Совхозоймнай һаалиин дүрбэн фермэ бии. Тэдэ фермэнүүд ажахын түб һууриндэ байрладаг юм. Нийтын мал ажалда үни удаан хүдэлжэ, дүршэл ехэтэй болоһон һаалишад тэндэ хүдэлнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ залуу басагад фермэдэ хүдэлхөөр ошоо. Тэдэнние һаалишанай ажалай нюусатай танилсуулха, дүршэлтэй болгохо хэрэгтэ аха нүхэдэйнь жэшээ тон ехэ нүлөөтэй гээд һанагдана.

Ажахымнай нэгэ зоотехник һаалиин фермэнүүдэй ажалые ударидадаг юм. Тэндэхи малай тэжээл, техникэ болон бусад зэр зэмсэг тэрэл зоотехнигэй мэдэлдэ үгтэнхэй. Һаалишадай, тугалшадай ба мал адуулагшадай ажалые зоотехник хэр зүбөөр эмхидхэнэб, тэрээнһээл бүхы дүнгүүдынь дулдыдана гээшэ. Фермэнүүдтэ зоотехническэ һуралсал муу бэшээр табигданхай.

Асуудал: һаалишадай дунда социалис мүрысөөн ямараар эмхидхэгдэнхэйб?

Харюу: энэмнай тон шухала асуудал гээшэ ааб даа. Тус асуудалда манай партиин Центральна Комитет һүүлэй үедэ айхабтар ехэ анхарал хандуулна. Тиимэһээ социалис мүрысөө эмхидхэхэ, тэрэниие ударидан хүтэлбэрилхэ, дүнгүүдыень һайнаар, саг соонь согсолжо, мүрысэгшэдтэ мэдээжэ болгожо байха хэрэгые совхозой партийна комитет, профсоюзай рабочком үдэр бүри хинан шалгажа байдаг гээшэ.

Ажахын жэлэй эсэстэ — шэнэ жэлэй эхиндэ һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй дурадхал һанамжануудые хараадаа абажа, социалис мүрысөөнэй гуримда зарим тэды хубилалтанууд оруулагдана. Һаалишадай, совхозой бүхы хүдэлмэришэдэй социалис уялга абаха асуудалда ехэ анхарал табигдана. Хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд фермэ, гүүртэ нүүдээр ябажа, малшадтай хөөрэлдэдэг, совхозой үмэнэ табигдаһан зорилгонууд тухай тодорхойгоор хэлэдэг гурим манай ажахыда тогтонижоо. Имагтал тиимэ нүхэр ёһоной хөөрэлдөөнэй һүүлээр һаалишад, мал адуулагшад, тугалшад социалис уялгануудые абадаг байха юм.

Һүүлээрнь совхозой бүхы ажалшадай социалис уялганууд нэгэдүүлэгдэжэ согсологдоод, типографида хэблэгдэнэ. Тэрэнээ ажахынгаа үйлэдбэриин бүхы участогуудта тараажа, хүнэй харахаар газарта үлгэдэг байнабди. Энэмнай саашадаа хэгдэхэ ехэ ажалай эхин шата болоно.

Һаалишадай мүрысөөнэй дүнгүүд үдэр бүри гаргагдажа, өөһэдтэнь дуулгагдадаг гуримтай. Һара бүхэнэй дүнгүүдые парткомой, профсоюзай рабочкомой, дирекциин хамтын заседани дээрэ хаража үзөөд, удаань тусхай бюллетень гарганабди. Мүрысөөндэ илажа гараһан һаалишадта дамжуулгын вымпел, мүнгэн шан барюулагдадаг юм. Жэлэй дүн гаргахада, түсэбтэ даабаряа, абаһан социалис уялгаяа дүүргэһэн, үлүүлэн дүүргэһэн һаалишадта ехэхэн хэмжээнэй шан — үнэтэ бэлэг барюулдаг гуримтайбди.

Асуудал: мүрысөөндэ хэд түрүүлжэ ябана гээшэб?

Харюу: нэн түрүүлэн КПСС-эй Захааминай райкомой гэшүүн Цырен-Долгор Памаевна Доржиева тухай хөөрэхэ хэрэгтэй. Энэмнай хори гаран жэл мал ажалда — гол түлэб һаалишанаар хүдэлжэ, ехэ дүршэлтэй болоһон хүн. Тиимэһээ ажалдаа эрхим һайн дүнгүүдтэй ябадаг. Хоёр жэлэй саада тээ совхоз соогоо бултанһаа түрүүлэн үнеэн бүриһөө 2.000 килограммһаа дээшэ һү һаажа, онсо шалгараа һэн. Нёдондо жэлдэшье баһал һайн дүнгүүдтэй гараа. Энэ нүхэр аймаг дотороо мэдээжэ болонхой. Ц-Д. П. Доржиева һү һаалгаар хубиингаа табан жэлэй даабарие май һарын эсэстэ дүүргэһэн байха юм. Совхозой залуу һаалишад энэ нүхэрһөө жэшээ абадаг болоһон байна.

Һаалишад Александра Цыденова, Надежда Доржиева, Бадмажаб Гонгоровна гэгшэд тухай дурдангүй гаража болохогүй. Тэдэнэр даажа абаһан үнеэдээ зоотехническэ гуримай ёһоор харууһалжа, эдеэлүүлжэ, һү һааляа улам дээшэлүүлхын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Дурсагдаһан һаалишад хубиингаа табан жэлэй түсэбые баһал болзорһоонь урид дүүргэбэ. Табан жэлэй даабарие түгэсхэхэ болоһон һаалишад совхоздомнай олон.

Имагтал социалис мүрысөөнэй, мүн һаалишадай ажалай һайнаар эмхидхэгдэһэнэй ашаар совхознай һайн дүнгүүдые туйлажа шадаба гээшэ. Юһэдэхи табан жэлэй туршада хамтадаа 17.200 центнер һү гүрэндэ тушааха түсэбтэй һэмди. Июниин 7-ной байдалаар 17.245 центнер һүн бэлэдхэлэй пүнктнүүдтэ оруулагданхай. Гүрэндэ мяха, ноохо тушааха табан жэлэйнгээ даабарие хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна үдэр болотор дүүргэхэ зорилготойбди.

Асуудал: совхозой малшад КПСС-эй XXV съездын хүндэлэлдэ ямар социалис уялгануудые абаа гээшэб?

Харюу: манай түрэл партиин ээлжээтэ XXV съездые 1976 оной февральда зарлаха тухай шиидхэбэриие совхозой һаалишад ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаһан байна. Малшан бүхэн ажалай шэнэ бэлэгтэйгээр энэ түүхэтэ ушарые угтаха зорилготой. Жэшээнь, һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд арга боломжоёо тооложо үзөөд, жэлэй дүүрэтэр үшөө 2.600 центнерһээ бага бэшэ һү гүрэндэ тушааха гэжэ шиидэһэн байна.

Һаалишад абаһан энэ уялгаяа урагшатай һайнаар дүүргэхэ аргатай гээд һанагдана. Ушарынь юуб гэхэдэ, зунай зулгы һайхан саг ерэжэ, сагаан эдеэнэй салгидаха үе болобо бшуу. Юһэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабариие бүхы талаарнь үлүүлэн дүүргэжэ, түрэл партиингаа ээлжээтэ съездые бүри һайн үрэ дүнгүүдтэйгээр угтаха зорилго совхозой хүдэлмэришэд табина.

НИИТЫН МАЛДА ТЭЖЭЭЛЭЙ

1975—1976 ОНУУДТА НИИТЫН МАЛЫЕ ТЭЖЭЭЛЭЭР

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. МОДОГОЕВОЙ элидхэлһээ

Мүнөө, түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй хоёрдохи хахадай богоһо дээрэ хүдөө ажахын талаар манай урда табигдаһан эгээн шухала зорилгонуудай нэгэн гэбэл, ниитын малые тэжээлээр хангалга болоно.

Энэ зорилго шэнэ бэшэ. Манай республикада тэжээлэй асуудал эгээн хурса, үндэһэн шухала асуудалнуудай нэгэн хододоо байһан юм. Мүнөө энэ асуудалай шухалань буураагүй, харин мал ажалай хүгжэхэтэй хамта бүри ехэ болонхой. Зүгөөр урдань, тиимэшье холо бэшэ, тэжээлэй асуудалые үндэһөөрнь шиидхэхэ арга боломжоор хизаарлагданги байдаг һаа, мүнөө байдалнай горитойхоноор хубиланхай.

Хүдөө ажахые дэбжээхэ партиин Центральна Комитедэй зохёоһон программые шууд сэхээр бэелүүлһэнэй гайхамшагта үрэ дүнгүүдые бидэнэр мүнөө хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудаар элитээр харанабди. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада бүхы орон доторнай шэнги, манай республикада совхозуудай, колхозуудай, хүдөө ажахын бусад предприятинуудай материально-техническэ үндэһэ һууринь ехээр ургаа, бэхижээ. Хэдыхэн лэ тоонуудые дурдаһуу. Юһэдэхи табан жэлэй түсэбэй дүрбэн жэлэй туршада, үнгэрһэн түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлтэй сасуулхада, манай республикын хүдөө ажахы иимэ техникэ ехээр абаа гэбэл: тракторнуудые — 1,5 дахин шахуу, автомобильнуудые — 2 дахин, хартаабха хуряадаг ба силос хуряадаг комбайнуудые — 2-һоо үлүү дахин, уһа сасадаг машинануудые — 3,6 дахин. Хүдөө ажахыда нэгэ хүдэлмэришэн дээрэ тоолоходо, оньһон хүсөөр хангагдасань 36,4 процентээр ургаа. Манай совхозуудай, колхозуудай техническэ талаараа бүри ехээр зэбсэгжэһэн ушар хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы гол һалбаринуудые үргэлжэдэнь оньһожоруулха, тэдэниие удаа дараалан промышленна үндэһэ һуури дээрэ гаргаха арга боломжо олгожо үгэнэ.

Саашань. Эдэ жэлнүүдэй туршада мелиоративна хүдэлмэриин ехэ түсэб дүүргэгдээ. 51 миллионһоо дээшэ түхэриг мүнгэн гаргашалагдаа. Уһалууриин шэнэ барилганууд ашаглагдаа. Тиигэжэ уһалагдадаг газарай талмайе 10 мянгаһаа ехэ гектараар үргэдхэхэ арга боломжо олгогдоо, 23 мянган гектар шахуу талмай дээрэ уһалууриин хуушан барилганууд шэнэлэгдээ. 10 мянга шахуу гектар намаг газар хатаагдаа, 235 гектар бэлшээри уһатай болоо. 90 мянган гектарһаа дээшэ талмай дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри хэгдээ, 8,5 мянган гектар талмай дээрэ культурна бэлшээри байгуулагдаа.

Газар дээрэ мелиорациин үргэн программа бэелүүлхэтэй хамта хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлхэ ябадал бэелүүлэгдэнэ. Энээниие нэгэ иимэ жэшээ дээрэһээ эли тодоор хаража болоно. Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй туршада манай республикада минеральна үтэгжүүлгэ 2 дахинһаа ехээр ерэдэг болоо, саашадаа бүри ехэ хэмжээгээр ерэхэ юм.

Партиин Центральна Комитедэй аграрна политикын, колхоз, совхозуудай материально-техническэ үндэһэ һууриие хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ хараа шугамые шууд сэхээр бэелүүлһэнэй, хүдөө ажахыда мелиораци, хими нэбтэрүүлһэнэй һайн үрэ дүнгүүд республикын хүдөө ажахыда хүшэр хүндэ байдалай тохёолдоһон һүүлшын жэлнүүдэй үедэ илангаяа эли тодоор харагдаа.

Эдэ жэлнүүдэй туршада сагай уларил ехэ муу байһаниинь мэдээжэ. Ган, хюруу унялга, уһанай үер ба байгаалиин бусад бэрхэшээлнүүд ургасын ехэхэн хубиие һалгаажа, колхозуудай, совхозуудай үйлэдбэридэ бага бэшэ хохидол үзүүлээ һэн. Тиигэбэшье республикын колхоз, совхозуудта эдэ бэрхэшээлтэй жэлнүүдэй үедэ хүдөө ажахын гол продуктнуудые үйлэдбэрилгын хэмжээн доошоо ороогүй, харин урдахи жэлнүүдтэйнь сасуулхада, ургаһан байна.

Жэшээлхэдэ, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй туршада орооһо тарянай ургаса гектарай 8,5-һаа 9 центнер хүрэтэр ехэ болоо. Орооһоной валовой суглуулбари дунда зэргээр жэл соо 473,4 мянган тонно болоо, харин энээнэй урдахи дүрбэн жэлэй туршада — 442 мянган тонно болоһон байгаа. Ургалта бага. Зүгөөр, нэгэ иимэ юумэ анхарха шухала. Эдэ жэлнүүдэй туршада 217 мянган гектарай ургаса үертэ абтаа, харин 166 мянган гектарай ургаса малай тэжээл болоһон байна. Энэ гээлтын тохёолдоогүй һаа, орооһо абалга горитойхоноор ехэ болохо байгаа.

Мал ажалай продуктнуудые абалга дунда зэргээр жэл соо иимэ хэмжээгээр ехэ болоо гэбэл: мяха — 23 процентээр, һү — 9 процентээр, нооһон — 18 процентээр, үндэгэ 2,3 дахин.

Материально-техническэ үндэһэ һууриин бэхижэһэнэй, газарые уһалха талаар ехэ хүдэлмэриин хэгдэһэнэй, газар тарялангай, мал ажалай культурые дээшэлүүлһэнэй ашаар манай колхоз, совхозууд байгаалиин бэрхэшээлые дабажа, хүдөө ажахыда тохёолдохо хохидолые ехээр зайсуулһан байгаа.

Эдэ жэлнүүдэй туршада республикын колхоз, совхозууд ниитын мал ажалай тэжээлэй баазые бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ талаар горитойхон хүдэлмэри ябуулаа. Тэжээлэй ургамалнуудай, илангаяа обёосой, тарилга ехэ болоо. Обёос үнгэрһэн жэлнүүдэй үедэ бусад ургамалнуудаар газаашалуулагдаһан байгаа. Теэд обёос мал ажалай бүхы һалбаринуудта хэрэгтэй ургамал ха юм. Энэ жэлдэ 224 мянган гектар талмай дээрэ обёос таригдаха гэхэ гү, али тэрэнэй тарилга 2,5 дахин ехэ болохо байна. Тэрээнтэй хамта силос болгогдохо ургамалнуудай, корнеплодуудай тарилгын талмай үргэдхэгдөө, ногоо тарилга үргэнөөр хүгжөөгдэнэ. Эдэ жэлнүүдэй туршада олон жэлэй ногооной тарилга 61 мянган гектар болоо гэхэ гү, али табан жэлэй туршада 3 дахин үргэдхэгдөө.

Эдэ жэлнүүдэй туршада олон жэлэй культурна бэлшээри байгуулха хүдэлөөн дэлгэрээ. Манай колхоз, совхозуудта энэ шэнэ хэрэг байгаа. Шэнэ хэрэгтэ мэдээжэ хохидол, алдуунууд ушардаг гээшэ. Тиигэбэшье һаань, мүнөө манайда олон жэлэй культурна бэлшээриин ашагтай байһаниинь харагдаа, тэрэниие ашаглаха, байгуулха зарим тэды дүршэл бии болоо.

Сабшалангые үндэһөөрнь һайжаруулха, һайн шанартай ногоо тариха, ногооной ургаса дээшэлүүлхэ ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Манай хүдөө ажахын научно-шэнжэлэлгын, туршалгын эмхи зургаанууд сабшалангые хүсэтэй болгохо, ургасыень дээшэлүүлхэ үнэтэй сэнтэй, шалгагдаһан дурадхалнуудые оруулаа. Эдэ дурадхануудые бэелүүлэн, олон ажахынууд мүнөө горитойхон үрэ дүнгүүдые туйлаа, хойшодоо сабшалангай ашаг үрэ хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэ эрхэ нүхэсэл байгуулаа. Энэнь тон шухала.

Сабшагдаһан ногооное ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ дүршэлэй эхин эдэ жэлнүүдэй туршада табигдаа. Энэ ушар бага бэшэ удха шанартай юм. Манайда үбһэ бэлэдхэхэ гансал арга үеһөө үедэ хэрэглэгдэдэг байгаа. Һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй үедэ манай колхоз, совхозууд сенаж дарадаг болоо. Энэ хадаа шанар һайнтай тэжээл бэлэдхэхэ түрүү арга мүн. Энээнэй һайн талые манайхид ойлгоо. Теэд энэ хэрэг хаа хаанагүй һайнаар ябуулагдаа гэхын аргагүй. Зүгөөр мүнөө манай олонхи колхоз, совхозууд сенажые мэдэдэг, тэрэниие зүбөөр дарадаг, хадагалдаг, малдаа эдюулдэг болоо.

Хэдыхэн жэлэй урда тээ ногооной витаминна гурил татаха ушар һаял эхилэгдэжэ, иимэ тэжээл тон багаар хэрэглэгдэдэг байгаа һэн. Мүнөө бүхы ажахынууд калори ехэтэй энэ тэжээлэй удха шанарые сэгнэжэ, зарим ажахынууд юрын гурил бэшэ, харин шэмэ ехэтэй гранул хэдэг болоо.

Тэжээл ехээр бэлэдхэхэ талаар эдэ болон бусад хэмжээнүүд һайн үрэ дүнгүүдые асараа. Сагай уларилай муу байгаашье һаань, һүүлэй жэлнүүдэй туршада ниитын мал тэжээлээр, урдахи жэлнүүдэйхидэ орходоо, зарим тэды ехээр хангагдаһан байгаа. Энэ ушар, мүн гүрэнэй зүгһөө хүргэгдэһэн ехэ туһаламжа, тэжээл бүри ашагтайгаар хэрэглэхэ талаар абтаһан ехэ хэмжээнүүд мал ажалай продуктнуудые бүри ехээр абадаг болохо, тэрэниие гүрэндэ худалдаха талаар абаһан уялгаяа дүүргэхэ арга боломжо олгоо гэжэ би хэлээ һэм. Манай республика дүрбэн жэлэй түсэбые мяха худалдалгаар — 100,4 процент, һү — 103 процент, үндэгэ — 119,2 процент дүүргээ. Гансал нооһоор дүрбэн жэлэй түсэб дүүргэгдээгүй. 170 тонно нооһон дутана. Тиихэдэ мяхан 1.170 мянган тонно, һүн — 14 мянган тонноһоо ехэ, үндэгэн — 52 миллион хэһэг түсэбһөө гадуур худалдагдаа. Мүн, 1970 онтой сасуулхада, колхоз, совхозуудай малай тоо толгой иимэ хэмжээгээр олон болоо: эбэртэ бодо мал — 21 мянган толгойгоор, тэрэ тоодо үнеэд — 6.700 толгойгоор, хонид — 150 мянган, гахай — 3.700, морид — 1.400 толгойгоор.

Зүгөөр, мал ажалай продуктнуудые бүри ехээр абаха талаар туйлагдаһан хэмжээн, мүн ниитын малай тоо толгойн ургалта табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа гээгдэжэ ябана. Республика доторнай бүхыдөө түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй түсэбтэ даабаринууд мяха абалгаар оройдоол 95,8 процент, һү — 97,4 процент, нооһо — 95,4 процент дүүргэгдээ, имагтал үндэгэ абалгаар — үлүүлэн дүүргэгдээ. Ниитын малай тоо толгой удаанаар олошорно, ашаг шэмэнь бага.

Мал ажалай ургалтада тэрэнэй ашаг шэмынь дээшэлхэ ябадалда юун һаалта хэнэб?

Иимэ байдалай гол шалтагаан — тэжээлэй дутагдал болоно. Тэжээл бэлэдхэхэ талаар бидэнэр урагшаа дабшанабди, зүгөөр тэрэнэй ургалта мал ажалай ургажа байгаа эрилтэһээ холо гээгдэнхэй.

Мүнөө үедэ республика доторнай мал ажалай эрилтые тэжээлээр хүсэд хангаха шухала бүхы эрхэ нүхэсэл гол түлөб байгуулагданхай. Тэжээлые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ талаар хойшолуулагдашагүй хэмжээнүүд тухай асуудалнуудые пленумэй үзэмжэдэ табихадаа, обкомой бюро энэ ушарые хараадаа абана. Энэ эрхэ нүхэсэлые дүүрэн ашаглахын тула иимэ гурбан шэглэлтэйгээр эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэриие ябуулха шухала:

нэгэдэхеэр, хүдөө ажахын бүхы ургамалнуудай, сабшалангай ногооной ехэ ургаса абаха талаар;

хоёрдохёор, үбһэ хуряалгада, таряа хуряалгада, мүн бусад ургамалнуудые хуряалгада бүхы талын бэлэдхэл хэжэ, эмхитэйгээр, гээлтэ хоролтогүйгөөр үнгэргэхэ талаар;

гурбадахяар, бүхы ажахынуудта бүхы янзын тэжээлые гамтагайгаар, ашагтайгаар хэрэглэхэ ябадалые хангаха талаар.

БҮДҮҮН ТЭЖЭЭЛ БҮРИ ЕХЭЭР АБАДАГ, БЭЛЭДХЭДЭГ БОЛОХО ТУХАЙ

Бүдүүн тэжээлэй нөөсые бүхы республика дотор, мүн район, ажахы бүхэнөөр тооложо үзэхэнь хүндэ бэшэ. Үбһэ, һолоомо, зелёнко абаха сабшалангай, бэлшээриин талмайнуудай хэмжээн элитэ юм. Манай бүхы колхоз, совхозууд, мүн республика бүхы дээрээ өөһэдынгөө ургуулһан бүдүүн тэжээлээр мал ажалые бүхыдэнь хангажа шадаха гэжэ баримта харуулна. Үсөөхэн лэ ажахы тиигэжэ шадахагүй. Мал ажалые тэжээлээр хангалгын шухала эрхэ нүхэсэл гэхэдэ, нэн түрүүн сабшалангай ногооной ургасые гектарай адагынь 3 центнерээр ехэ болгохо хэрэгтэй.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада республикын олонхи колхоз, совхозуудта нуга сабшалангуудаа, бэлшээриеэ һайжаруулгада ехэ анхарал хандуулдаг болоо. Газарта мелиораци хэхэ тушаа би хэлээ һэм. Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада республикын колхоз, совхозууд сабшалан дээрэ 2 миллионһоо үлүү тонно наг шэбхэ гаргаа. 70 тонно шахуу минеральна үтэгжүүлгэ хээ. Бага бэшэ хүдэлмэри хэгдээ. Энэ жэлдэ һайн үрэ дүнгөө энэ хэрэг харуулха бэзэ гэжэ найдахаар.

Сабшалангай гурбанай нэгэ хубинь мүнөө уһалагдадаг болонхой. Ехэ талмай дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри хэгдээ, сабшалан һайжаруулагдаа. Энэ ушар хадаа бүдүүн тэжээл бэри ехээр абаха һайн эрхэ нүхэсэл мүн.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада олон ажахынуудта сабшалан һайжаруулха, ашаг урыень дээшэлүүлхэ талаар баян дүршэл бии болоо. Энэ ехэ удха шанартай. Республика доторнай лугомелиоративна 111 отряд, луговодческо 550 звено хүдэлнэ. Тэдэнэй олонхинь жэл бүри гектарай 30—40 центнер үбһэ абана. Жэшээлхэдэ, Борьёогой совхозой нүхэр Чекомазовай, Улаан-Үдын районой «Искра» колхозой нүхэр Емельяновай, Бэшүүрэй районой «Рассвет» колхозой нүхэр Титовой, Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой нүхэр Таракановскиин болон бусад звенонуудые нэрлэжэ болоно.

Герасимовска хүдэлөөнэй нютаг — Сэлэнгын райондо ногооной ехэ ургаса ургуулдаг һайн дүршэл бии. Жэшээлхэдэ, нёдондо Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 1950 гектар талмай дээрэһээ гектарай 19 центнер шахуу үбһэ абаа. Тельманай нэрэмжэтэ совхоздо 1.380 гектар талмай дээрэһээ гектарай 16,8 центнер үбһэн абтаһан юм. Эдэ ажахынуудай луговодууд нүхэд Очиров, Дабаев гэгшэд участогууд дээрэһээ гектарай 34—36 центнер үбһэ сабшадаг юм. Эдэ түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр тараагаа һаа, тэжээл ехээр абаха ехэ нөөсэ арга боломжонуудые олгожо үгэхэ байна.

Манай республикын ганданги эрхэ байдалда бүдүүн тэжээл ехээр абаха хэрэгтэ сабшалан уһалха ябадал шиидхэхы удха шанартай юм. Мүнөө манай колхоз, совхозууд сабшалангаа саг соонь уһалха туйлай ехэ арга боломжотой. Манайда нүүдэл бүлэдэг 350 станци, уһа сасадаг 470 түхеэрэлгэ хүдэлнэ. Иимэ олон техникые зүбөөр ашаглабал, хаа хаанагүй сабшалангаа хоёр-гурба дахин уһалжа болохо байна. Үтэгжүүлгэ хэжэ, уһалхада ногооной үндэр ургаса ургахань найдамтай гээшэ.

Мүнөө ногоо тарилгые хүгжөөлгэ ямар ехэ удха шанартайб гэжэ хэлэһэнэй үлүү ха. Таригдаһан ногооной ургаса ха хаанагүй хүдөөгэй сабшалангай ургасаһаа 1,5—2 дахин ехэ байдаг. Тиимэ дээрэһээ ажахы бүхэндэ ногоо тарилтые саашадань үргэдхэхэ, тиихэдээ гансашье поли дээрэ бэшэ, харин хаа хаанагүй иимэ тарилгые үргэдхэхэ бүхы арга боломжые ашаглаха шухала. Отара бүхэнэй, гүүртэ бүхэнэй хажууда ногоо тариһан участок байгуулжа болохо ха юм. Малшад өөһэдөө энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, ургасын хойноһоо харууһалха, үтэгжүүлхэ, ургасаяа хуряаха гэжэ һанагдана.

Энэ жэлэй бэрхэшээлые хараадаа абан, манай эрхэ байдалда зарим паар дээрэ зеленко тарибал, зохисотой байгаа. Шухала хэрэгтэй үрэһэ гүрэмнай үгөө. Июнь, июль һарануудай бороон соо паарһаа гадна, муу ургасатай, хахалагдаһан сабшалан дээрэ зеленко тарихада болохо. Тиигээд саг соонь тэрэниие хуряагаад, эдэ талмайнуудые намарай паар болгон хахалха шухала. Газарые үрэжэлтэй болгохын тула минеральна үтэгжүүлгэ, наг шэбхэ паарта оруулха хэрэгтэй.

Иимэ арга боломжонууд хараада абтагдажа, мүнөө иимэ зорилго табигдана гэбэл: республика дотор бүхыдөө 850 тонно бүдүүн тэжээл, тиихэдэ сабшалангай, олон жэлэй ногооной 550 мянган тонно үбһэ бэлэдхэхэ бологдоно. Һүүлэй найман жэлэй туршада бидэнэр дунда зэргээр жэл соо 285—290 мянган тонно үбһэн, тиихэдэ 1974 ондо 323 мянган тонно үбһэн бэлэдхэгдээ һэн. Нёдондо бүхыдөө 642 мянган тонно бүдүүн тэжээл бэлэдхэгдээ бэлэй. Тиимэ дээрэһээ бүдүүн тэжээлые 1,5 дахинһаа ехээр бэлэдхэхэ болонобди. Энээниие туйлахын тула сабшалангай, олон жэлэй ногооной ургасые дээшэлүүлхэ, зеленко ехээр тарижа, ургасыень дээшэлүүлхэ, тэрэшэлэн һолоомо, мүшэр болон бусад тэжээл бэлэдхэхэ шухала. Жэшээлхэдэ, нёдондо жэл 204 мянган тонно һолоомон бэлэдхэгдээ һэн, мүнөө жэл 340 мянган тонно бэлэдхэгдэхээр түсэблэгдэнэ.

Республика дотор бүхыдөө 850 мянган тонно бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ, тиихэдээ энэ даабариие эгээн бага хэмжээнэй гэжэ тоолоод, обкомой пленум районуудта тодорхой даабаринуудые баталха, харин районууд өөһэдөө бодото арга боломжыень хараадаа абан, ажахы бүхэндэ даабариинь тодорхойлжо үгэхэ болоно. Энээнэй һүүлээр эгээн богонихон болзорой туршада ажахы бүхэндэ тодорхой ажалай түсэб, үгтэһэн даабариие дүүргэхэ түсэб зохёогдохо болоно. Тэрэ түсэб дотор сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ, мүн эмхитэйгээр тэжээл бэлэдхэхэ бүхы хүдэлмэри хараалагдаха байна.

Иимэ даабарич хажуугаар шанар тухай, нэн түрүүн сенаж дараха, ногооной витаминна гурил бэлэдхэхэ тухай хэлэхэ хэрэгтэй. Энэ жэлдэ республика дотор бүхыдөө ногооной витаминна 18 мянган тонно гурил — нёдондо жэлэйхиһээ 2,5 дахин ехэ гурил бэлэдхэхээр түсэблэгдэнэ. Зүгөөр ажахынуудта байһан техникэ энэ даабариие горитойхоноор үлүүлхэ арга боломжо олгоно. Ногооной витаминна гурил татаха 73 агрегат манайда бии. Үшөө 11 агрегадые ашаглалгада оруулха хэрэгтэй. Энэ техникые гурбан халаанда ашаглахаар ажалаа эмхидхэхэ шухала. Хэрбээ тэдэниие һайнаар хэрэглээд байбал, түсэбөөр хараалагдаһанһаа бүри ехэ гурим татажа болохо байна. Ногооной гурим бэлэдхэхэ ургамал элбэг. Тиимэ гурилые халаахайһаа, буртаг үбһэнһөө, ой модоной набшаһанһаа, Хяагтын, Сэлэнгын, Зэдын, Улаан-Үдын мүн бусад районуудта элбэг ургадаг алтаргана болон бусад ногоонуудһаа хэжэ болоно. Алтарганаһаа татагдаһан гурил бусад ногоонойхиһоо заримдаа үлүү һайн байдаг. Үбһэ хуряалгада ороһоһоо урид байһан бүхы АВМ машинануудые хэрэглэхэ шухала.

Агрегат бүхэндэ витаминна гурил татаха ехэ даабари үгөөд, тэрэнэй дүүргэлтын хойноһоо нарин нягтаар шалгаха шухала.

Нёдондо жэл республика дотор 45 мянган тонно сенаж дарагдаа һэн. Мүнөө жэл 70 мянган тонно сенаж дарагдахаар түсэблэгдэнэ. Мүн бүришье ехэ сенаж дараха шухала. Энэ малда хэрэгтэй тэжээл. Олонхи ажахынуудта сенаж дараха дүршэл бии болоо, энэ тэжээлэй һайн талань харагдаа. Зүгөөр олон ажахынуудта мүнөө болотор сенаж дараха траншей бэлэдхэгдээгүй байһаар.

Мүнөө жэл бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ түсэб соо витаминна үбһэ бэлэдхэхэ даабари оруулагдаа. Энэ тэжээл илангаяа залуу малда ехэ хэрэгтэй гэжэ хүн бүхэн мэдэнэ. Энэ тэжээл үнэтэй сэнтэй юм. Энэ даабариин дүүргэгдэхэ ба үлүүлэн дүүргэгдэхэнь сохом. Юуб гэхэдэ, мүнөө ажахы бүхэн элдэб техникэтэй, түхеэрэлгэнүүдтэй болоо.

Мүнөө жэл районуудай хүн зоной хүсөөр 52 мянган тонно үбһэ бэлэдхэхэ, Улаан-Үдэ городой предприятинууд, организацинууд болон эмхи зургаануудай коллективүүдэй хүсөөр 12,7 мянган тонно үбһэ, мүшэр, республикын ой модоной ажахын министерствын лесхозуудай коллективүүдэй хүсөөр 2500 тонно үбһэ, мүшэр бэлэдхэхэ тодорхой даабари үгэхэ гэжэ КПСС-эй обкомой бюро шиидхээ.

ШЭМЭТЭ ТЭЖЭЭЛ БҮРИ ЕХЭЭР БЭЛЭДХЭХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада колхоз, совхозуудта кукурузын, корнеплодуудай тарилгые үргэдхэхэ, ургасыень дээшэлүүлхэ талаар тодорхой хүдэлмэри хэгдээ. Зүгөөр муугаар тохёолдоһон сагай уларил имагтал энэ ургамалнуудта ехэ хохидол үзүүлээ. 1971—1974 онуудай туршада кукурузын дунда зэргын ургаса гектарай оройдоол 65 центнер, силосэй ургамалнуудай ургаса — 56 центнер, тэжээлэй корнеплодуудай ургаса — 85 центнер болоо. Ехэ ургасын гэмтэһэнэй шалтагаанһаа боложо, кукурузын дунда зэргын ургаса суглуулга жэлэй 511-һээ 345 мянган тонно хүрэтэрөө доошоо ороо. Энээнһээ боложо, мал шэмэтэ тэжээлээр муугаар хангагдана.

Силосэй ургамалнуудай, корнеплодуудай бага ургасын үшөө нэгэ шалтагаан гэхэдэ, муу агротехникэ болоно. Сагай уларилай адли эрхэ байдалда байгаад, зарим звенонуудай эдэ ургамалнуудай ехэ ургаса абадаг, зариманайнь бага ургаса абадаг баримтануудые олоор дурдажа болоно. Захааминда дулаан сагай болзор богонихон гэжэ мэдээжэ. Теэд эндэхи зарим ажахынууд куузикугай ургасые жэлһээ жэлдэ Бэшүүр ба Хяагтынхиһаа һурагүй ехээр абана. Сэлэнгын районой ганданги эрхэ байдалда кукуруза таридаг зарим звенонууд Прибайкалиин гү, али Загарайн районуудайхиһаа ехэ ургаса ургуулдаг байна.

Мүнөө колхоз, совхозуудта кукуруза ургуулха оньһожоруулагдаһан 154 звено, куузику ургуулха 173 звено байгуулагданхай. 80 мянган гектарһаа дээшэ талмай дээрэ силосэй ургамалнууд, тэрэ тоодо кукуруза — 50 мянгаһаа дээшэ талмай дээрэ таригдаха. Корнеплодууд нёдондонойхиһоо ехээр таригдаха. Колхоз, совхозууд бүлэдэг олон станцинуудтай, уһа сасадаг түхеэрэлгэнүүдтэй гэжэ хэлээ һэм. Тиимэһээ мүнөө жэл 700 мянган тонно хүрэтэр кукурузын силос гэхэ гү, али нёдондо жэлэйхиһээ 195 мянган тонноор ехэ силос дараха, 160 мянган тонно куузику гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 122 мянган тонноор ехэ ургаса абаха гэжэ түсэблэхэ эшэ үндэһэ үгэнэ.

Энэ түсэбүүдые бэелүүлхын тула эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулха, нэн түрүүн звенонуудые бэхижүүлхэ, тэдэниие түрүү дүй дүршэлөөр баяжуулха, ажалайнь түлөөһые һайжаруулжа, һайн шанартай үндэр ургаса туйлаһанай түлөө урмашуулхаар ажалайнь түлөөһэ тогтоохо хэрэгтэй.

ХОЛИМОЛ ТЭЖЭЭЛ ТУХАЙ

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада мал ажалда холимол тэжээл хэрэглэхэ ябадал жэлһээ жэлдэ ехэ боложо байна. Ушарынь гэхэдэ, нэгэдэхеэр, гахай, шубуу үсхэбэрилгэ манайда ехээр хүгжөөгдөө. Эдэнэртэ орооһон ехээр эдюулэгдэдэг байна. Хоёрдохёор, ажахынууд үхэртэ, мүн хонидто холимол тэжээл ехээр үгэдэг болоо. Эндэ муу юумэн үгы. Юуб гэхэдэ, холимол тэжээл ехээр гаргашалаад, малай ашаг шэмыень ехэ болгоно гээшэбди.

Теэд мал ажалда холимол тэжээл хэрэглэлгые ехэ болгоходоо, колхоз, совхозуудта орооһо таряа ехээр ургуулдаг болохо хэрэгтэй. Зүгөөр иимэл юумэн туйлагданагүй. Ондоогоор хэлэбэл, ажахынууд малдаа өөрынгөө ургуулһан орооһо ехээр эдюулнэ бэшэ, харин гүрэнһөө худалдажа абаһан орооһо эдюулнэ. Энэнь муу юумэн гээшэ. Энээниие зүб гэжэ мэдэрхын аргагүй. Энэ ушар колхоздошье, совхоздошье, мүн гүрэндэшье хохидолтой. Тиимэ дээрэһээ орооһо таряа ехээр ургуулжа абаха хэрэг хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй шухалын шухала зорилго хододоо байгаа, байхашье. Мүнөө жэл бидэнэр 740—750 мянган тонноһоо бага бэшэ орооһо таряа суглуулха ёһотойбди. Имагтал энэл ушарта колхоз, совхозууд ниитын малда шухала хэрэгтэй хэмжээнэй холимол тэжээл бэлэдхэжэ шадаха байна.

Мүнөө июнь соо хаа хаанагүй ороһон бороогой һүүлээр тарян ажалда һайн шэнжэ оронхой, орооһо таряанай, бусад ургамалнуудай ургаса һайнаар гараа. Зүгөөр ургасын түлөө тэмсэлые һуларуулангүй, бүхы ургамалнуудай һайн ургасые хаа хаанагүй ургуулхын, тэрэниие гээлтэгүйгөөр хуряахын тула бүхы хүсөөрөө оролдохо шухала.

Мүнөө жэл орооһото таряанай тарилгын талмай 650 мянган гектар болоно. Нёдондо 580 мянган гектар хуряагдаһан байгаа. 70 мянган гектар нэмэгдэжэ таригдахань. Энэ бага бэшэ. Зүгөөр ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлжэ, гээлтэ хоролтыень усадхажа, бидэнэр ехэ орооһо абаха зэргэтэйбди.

1974 он сагай уларилай талаар эгээн муу байгаа. Республикын район бүхэн гаи гасуурта, уһанай үертэ али нэгэн зэргээр дайрагдаа. Тиибэшье һаань, район бүхэндэ орооһото ургамалнуудай ехэ ургаса абаһан ажахынууд бии байгаа. Республикын элдэб олон районуудай 31 ажахы гектарай 10-һаа 16 центнер хүрэтэр орооһо таряа хуряажа абаһан байна.

Мүнөө жэл олонхи ажахынуудта орооһото ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ талаар ехэ юумэн хэгдээ. Урда жэлнүүдэйхиһээ ехээр орооһото ургамалнууд паар, намарай паар дээрэ таригдаа. 146 мянган гектарта үтэгжүүлгэ хэгдээ, тэрэ тоодо 25 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа. 60 мянган гектар талмай дээрэ тарилгатай сут хамта үтэгжүүлгэ хэгдээ. Хабарай полевой хүдэлмэринүүд, тэрэ тоодо, орооһо таряанай тарилга һайн болзор соо, һайн шанартайгаар хэгдээ.

Теэд үндэр ургасын түлөө гол тэмсэл урдамнай хүлеэжэ байна. Тарилгын хойноһоо һайн харууһа хэхэ, ургасын хоротонтой, буртаг үбһэнтэй тэмсэхэ, агротехническэ бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэй. Таряа хуряалгада һайнаар бэлдэхэ, тэрэниие эмхитэйгээр үнгэргэхэ ябадал гол шухала хэрэг болоно.

Амяарлан хуряалгын удха шанарые олон ажахынуудта тоохогүй ушар, энэ түрүү аргые хэрэглэхэһээ маргадаг ябадал таряанай ехэ гээлтэ ушаруулдаг гэжэ олон жэлэй дүршэл харуулна. Комбайнаар сэхэ хадахын тула таряанай болохые хүлеэһээр байтарнь, тарян унажа эхилнэ. Иимэ ушар нёдондо жэл Сэлэнгын XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо, бусад ажахынуудта, мүн ондоошье районуудта ушарһан бэлэй. Хуряалгые саг соонь хэнгүй байжа, гээлтэ хоролто ушаруулһанай түлөө харюусахат гэжэ шэнэ аргые хэрэглэдэггүй хүтэлбэрилэгшэдтэ, агрономуудта һануулха хэрэгтэй.

Һолоомо суглуулха, намарай паар хахалха тухай онсо анхарал оролдолгые ажахынуудай, районуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд гаргаха болоно.

Мүнөө жэл таряа хуряалгые эмхитэйгээр, богони болзорой туршада үнгэргэхэ ёһотойбди, тиихэ арга боломжотойшьебди.

ТЭЖЭЭЛ ЭГЭЭН АШАГТАЙГААР, ГАМТАЙГААР ХЭРЭГЛЭХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД

Тэжээл эгээн ашагтайгаар саашадаа хэрэглэхэ ябадалые хангахын тула хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые мүнөө бэелүүлхэ шухала гэжэ партиин областной комитедэй бюро тоолоно. Юуб гэхэдэ, ехэ тэжээл гаргашалаад, продукци багаар абажа болохо ха юм. Түрүү технологиие тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэшье, мүн тэрэниие малда эдюулхэдээшье хэрэглэхэ шухала.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада манай ажахынуудта тэжээл ашагтайгаар бэлэдхэхэ һайн дүршэл бии болоо. Мүнөө колхоз, совхозуудта 600 шахуу кормоцех бии. Үбэл болотор үшөө 50 кормоцех ашаглалгада үгтэхэ. Холимол тэжээл бэлэдхэхэ 11 түхеэрэлгэ бии, намар болотор үшөө 8 түхеэрэлгэ бэлэн болохо. Бүдүүн тэжээлые хэршэхэ, татаха, мүн тэдэниие холихо механизмүүд бүхы шахуу ажахынуудта бии. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, тэжээл бүйлүүлхэ түрүү технологиие хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ бүхы эрхэ нүхэсэл байгуулагданхай.

Тэжээлэй бага гаргаша хээд, ехэ продукци абаха хэрэг мал ажалай эгээн шухала зорилгонуудай нэгэн гээшэ. Хэрбээ урдань манай колхоз, совхозууд энэ зорилгые шиидхэхэ материально-техническэ үндэһэгүй байгаа һаа, мүнөө тиимэ үндэһэ һуури гол түлөб байгуулагданхай. Тиимэ дээрэһээ тэжээлые бэлэдхэхэ, эдюулхэ түрүү технологиие хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ бүхы колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй үмэнэ эрилтэ табиха шухала. Энэ талаар тодорхой хэмжээ ябуулгануудые колхоз, совхоз бүхэндэ, мал ажалай комплекс ферма бүхэндэ зохёохо хэрэгтэй. Тиихэдээ энэ хэрэгтэ мал ажалай бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй хабаадахань шухала.

МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТНУУДЫЕ БҮРИ ЕХЭЭР АБАДАГ БОЛОХО

Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада республикамнай мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха даабаряа гол түлөб дүүргээ. Тиигээд ниитын малай тоо толгойе зарим тэды олошоруулаа гэжэ дээрэ хэлэгдээ һэн. Зүгөөр энэ ушар мал ажалда байһан горитойхон дутагдалнуудые сагааруулха ёһогүй.

Нэн түрүүн үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада хэдэ хэдэн районууд, олон ажахынууд мал ажалай гол продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха уялгануудаа дүүргээгүй.

Республика бүхыдөө гүрэндэ мяха худалдаха даабаряа үлүүлэн дүүргээ. Тиихэдэнь энэ үеын туршада Мухар-Шэбэрэй район гүрэндэ 1157 онно мяха, Зэдын район — 713 тонно, Бэшүүр — 560 тонно, Загарай — 405 тонно мяха гүрэндөө дутуу үгөө. Сэлэнгын районой ажахынууд дүрбэн жэлэй туршада 1369 тонно һү, Бэшүүр — 915 тонно, Загарай — 885 тонно һү гүрэндөө дутуу үгөө. Энэл үедэ Мухар-Шэбэрэй аймаг 180 тонно, Бэшүүр — 77 тонно, Хориин район 52 тонно ноoһо гүрэндөө дутуу үгөө.

Республика дотор бүхыдөө бүхы түрэлэй малай тоо толгой багаханааршье һаань, олошороод байхада, Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын, Сэлэнгын районуудта эбэртэ бодо малай тоо толгой хороһон байна. Загарайн, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй районуудта хонид үсөөрөө. Хэдэ хэдэн районуудта гахайн, моридой тоо толгой хороо. Мүнөө жэлшье мал ажалые хүгжөөхэ талаар хэдэ хэдэн районууд ехэ гээгдэлтэй боложо байна. Жэшээлхэдэ, хэдэ хэдэн районууд хурьга, тугал үсөөнөөр абаа. Июниин 1-нэй мэдээгээр, 100 эхэ хониин бүхэндэ Мухар-Шэбэртэ — оройдоол 74, Хяагтада — 70, Сэлэнгэдэ — 60 хурьган тэнжээгдэжэ байна. Яруунын, Ахын районуудта нёдондонойхиһоо үсөөн тугал абтаа. Мухар-Шэбэрэй, Загарайн, Хяагтын, Прибайкалиин, мүн Кабанскын районуудта нёдондонойхиһоо үсөөн поршоонхо абтаа.

Олон ажахынуудта үнеэдэй ашаг шэмэ нёдондонойхиһоо бага болоо. Энэ талаар Улаан-Үдын, Яруунын, Зэдын, Сэлэнгын районуудта ехэ гээгдэл ушараа.

Зэдын, Хэжэнгын, Хориин Яруунын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын районуудта гүрэндэ тушаагдадаг малай шэгнүүр бага.

Республикын хүдөө ажахын энэ шухалын шухала һалбарида анхаралаа ехээр хандуулха, байһан дутагдалнуудаа усадхаха хойшолуулашагүй хэмжээ абаха эрилтэ шууд сэхээр табиха хэрэгтэй.

Саашань элидхэлшэ хүдөө ажахын хүтэлбэриие һайжаруулха асуудалнууд тушаа хэлэхэ зуураа, хүдөө ажахын хүтэлбэриихы кадрнуудта табигдадаг эрилтые шангадхаха, харюусалгыень дээшэлүүлхэ, тэдэнэй эдэбхи үүсхэл, мэргэжэл шадабариинь хүгжөөхэ шухала байһан тухай онсолон тогтоо.

Мүнөө партиин XXV съездые ажалай эрхим амжалтаар угтаха гэһэн уряа доро областной партийна организациин, мүн тэрэнэй хүтэлбэри доро республикын бүхы ажалшадай ажал ябуулга бэелүүлэгдэнэ.

Съезд зарлаха тухай партиин Центральна Комитедэй шиидхэбэри ажалшадай политическэ, ажалай дэбжэлтэ үүдхээ. Соведүүдэй һунгалта эмхитэйгээр, политическэ үндэр хэмжээндэ үнгэржэ, манай партиие тойрон ажалшадай нягта жагсаалые, партиин табиһан зорилгонуудые бэелүүлхээр тэдэнэй бэлэн байһаниие эли тодоор харуулаа.

Һунгалтын урда тээхэнэ республикын ажалшад Москва хотын Бауманска районой һунгагшадай суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежневэй хэлэһэн үгые ехэ анхаралтайгаар шагнаа, уншаа. Республикын промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшад, хүдөө ажахын ажалшад, бүхы совет хүнүүд шэнги, партиин түсэбүүдые бэелүүлхын тула бүхы хүсэеэ, эрдэм ухаагаа элсүүлхээр бэлэн байһанаа мэдүүлээ.

Табан жэлэй даалгабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөн болбол ажалшадай ажалай эдэбхиие харуулна.

Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй эдэбхи үүсхэлые партиин обкомой бюро һаяхан һайшаагаа. Энэ колхозойхид КПСС-эй XXV съездые эрхим һайнаар угтахын түлөө үргэн социалис мүрысөө дэлгэрүүлхыень республикын хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэришэдые уряалаад, өөһэдөө дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаа.

Юрөөгэйхидэй хандалга халуунаар дэмжэгдэжэ, хүдөөгэй ажалшадай зүтгэһөө һайшаагдажа, социалис мүрысөөнэй далисые улам үргэдхэхэнь найдамтай.

Партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд социалис мүрысөөе бүри һайнаар хүтэлбэрилхэ ёһотой. Энэ хадаа партийно-политическэ хүдэлмэриин нэгэ һалбари боложо, коллектив дотор эбтэй эетэй байдал эрхэ нүхэсэл байгуулна, хүнүүдэй эдэбхи үүсхэл хүгжөөнэ, нэгэдүүлнэ.

Зүгөөр республикын хэдэ хэдэн ажахынуудта, районуудта социалис мүрысөөнэй хүтэлбэри мүнөөнэй эрилтэдэ хүрэнэгүй. Һаяхан партиин обкомой бюро хүдөөгэй ажалшадай дунда социалис мүрысөөнэй хүгжэлтые партиин Бэшүүрэй райком ямараар хүтэлбэрилнэб гэһэн асуудал зүбшэн хэлсээ. Бэшүүрэй колхоз, совхозуудта һайн жэшээнүүдэй хажуугаар социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ горитойхон дутагдалнууд бии гэжэ шалгалта харуулаа.

Мүрысөөнэй үрэ дүнгүүдые олондо мэдээсэхэ ябадал гол шухала юм. Мүрысөөндэ хабаадагшад хэмнай түрүүлнэб, хэмнай гээгдэнэб, хэниие дагаха хэрэгтэйб гэжэ мэдэхэ ёһотой. Зарим районуудта энэ талаар хангалтагүй байдал үзэгдэнэ.

Иимэ дутагдалнууд гансашье Бэшүүрэй райондо үзэгдэнэ бэшэ. Тиимэ дээрэһээ социалис мүрысөө хүтэлбэрилхэ хэрэг һайжаруулхыень партиин бүхы райкомуудай анхарал хандуулха гэжэ партиин обкомой бюро тоолоһон байна.

Колхоз, совхозуудай партийна комитедүүдэй, партиин райкомуудай онсо анхарал иимэ шухала хоёр асуудалда хандуулха гэбэл:

нэгэдэхинь — мүрысөөндэ хабаадагша бүхэн — хүдэлмэришэн, колхозник, һаалишан, малшан, механизатор бүхэн ниитын хэрэгтэхи өөрынгөө һуури, өөрынгөө уялгые һайнаар мэдэхэ ёһотой. Үдэр бүхэн юу хэхэб, хэды шэнээн юумэ хэхэб гэжэ мэдээд байха зэргэтэй. Энээнгүйгөөр ёһотой социалис мүрысөөн болодоггүй юм;

хоёрдохинь — абаһан социалис уялгаяа дүүргэхын тула шухала хэрэгтэй эрхэ нүхэсэл мүрысөөндэ хабаадагша бүхэндэ байгуулагдаха ёһотой.

Мүнөө нэгэдэхи хахад жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүдые хаа хаанагүй согсолжо, хоёрдохи хахадай зорилгые тодорхойлхо, абаһан уялгануудаа заатагүй дүүргэхэ шухала.

Хүдөө ажахын талаар республикын үмэнэ табигдаһан ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула партийна органууд, бүхы областной партийна организаци бүхы хүсэеэ элсүүлжэ, партиин XXV съездые эрхим һайнаар угтаха гэжэ этигэжэ байһанаа тодорхойлоод, нүхэр Модогоев элидхэлээ түгэсхэбэ.

ЙБАТА БЭХИ БААЗА БАЙГУУЛХА

ХАНГАХА ХОЙШОЛУУЛАГДАШАГҮЙ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэн

Пленум дээрэ табигдаhан удалаар олон хүн үгэ хэ- Эгээн түрүүлэн КПСС- Бэшүүрэй райкомой нэгэ- секретарь **А. И. Плот-** ов трубинада гаража, талаар аймагай партийна низациин хэжэ байhан элмэридэ тогтоо. Тиихэ- аймагнай мүнөө үедэ hа мал олоор үсхэбэрил- боложо, гансахан тарья улдаг бэшэ, мүн мал лай продукци ехээр ху- дадаг болонхой гэбэ.

эд аймагай колхоз, сов- удай нийтын мал жэл тэжээлээр 48—75 про- ын зэргээр хангагдана. нгаала hүүлэй арбаад жэ- туршада энэ ушар шал- анhаа боложо, мяха, hү, ю абаха, гүрэндэ худал- түсэб hанаhанда хүрэ- дүүргэгдэнэгүй.

үнөө үедэ аймагай ажа- уудта үйлэдбэреэ томод- тусхай мэргэжэлтэй охо талаар хэмжээнүүд жа байна. hү hаалиин, унай, гахайн мяха аба- комплекснууд бүтээгдэ- Тиимэhээ энэ эрилтэдэ хоор hайн шанартай тэ- элбэгээр бэлэдхэхэ эртэй.

ал ажалай эрилтые мү- үедэ хангахын тула нё- донойхиhоо 1,5 дахин тэжээл бэлэдхэхэ шуха- Энэ асуудалые шиидхэ- тула нэн түрүүн бүхы эй тэжээл ехээр бэлэдхэ- айна. Хоёрдохёор, тэжээ- шанар дээшэлүүлхэ, тү- технологи баримталха. ж, ногооной гурил гэхэ ые ехээр бэлэдхэдэг бо- Гурбадахяар, бэлэдхэ- тэжээлээ зүбөөр, ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ бай-

дэ зорилгонуудаа амжал- йгаар шиидхэхын тула аймагаараа дунда зэр- 13 центнерhээ бага бэ- эхэ гү, али 800 мянган нер ороohо ургуулжа хэрэгтэй. Мүнөө хабар- 60 мянган гектарта, нё- донойхиhоо 5 мянган гек- ар ехэ ороohото урга- нууд таригдаа. Илан- горох, обёос гэхэ мэ- тарилга үргэдхэгдөө. 15 ган гектарта тарьянай энтэй суг минеральна жүүлгэ оруулагдаа. Хура о саг соогоо ороо, та- ын хойноhоо hайнаар уhалбал, хараалhан ур- а абахабди гэжэ hанаг-

ашадаа тарьялангай са найдамтайгаар дээ- үүлхын тула ажахынуу- мүнөө үеын байдалые лсажа, зохид севооборот мталха, тарьялан дээрэ культура hайжаруулха нобди.

арьялан, сабшалан дээрэ мянгаад тонно наг шэб- ргагдаа.

хэр, хонидые олоор ша- тарьгалуулдаг болоhоор этэ тэжээл ехээр дутал- , энэ талаар мал ажа- хэрэглэмжэ миил 30— процент хангагдана. Тии- э энэ жэлдэ силосэй ур- лнуудые холижо тариха хэрэгтэйдээ. Кукуруза, н сэсэг, горох, обёос мэтэ холижо таригдаа. алай тэжээлдэ hолоомо hуури ээзлнэ. Теэд тэрэ аар суглуулжа абагда- й, гурбанай нэгэ хуби унь гээгдэнэ. Байгша бүхы hолоомоёо намар- суглуулжа абаха хүсэл- ди.

үүлэй жэлнүүдтэ олон й ногооной тарилга үргэдхэгдөө, тэрэнээ мнган гектарта хүргэхэ-

айжаруулагдаhан бэл- ри түхеэрэхэ хүдэлмэри хангалтагүй. «Сельхоз- ника» нэгэдэлэй, «Бур- трой» трестын ПМК- энэ хүдэлмэрине 4—5 э унжагайруулна.

анай ажахынуудта жэл- 400 мянгаад центнер икормо хэрэгтэй. Тэрэ- холоhоо зөөжэ асарха- э газатай. Тиимэhээ -Куналейн бэлэдхэлэй тда комбикорма гаргаха түхеэрхэ шухала гэжэ дана.

даань КПСС-эй Хориин омой нэгэдэхи секре- **В. У. Дарханова** үгэ бэ.

Мүнөө жэлдэ юhэдэхи жэлэй дүн гаргагда- — гээд тэрэ захалба. Манай аймагай ажахы- багсаахада, энэ табан мяха худалдалгаяа процентээр, hү — 12,4, 23,8 процентээр элүүлжэ, үхэр, хони, дой тоо нилээд олошо- а. Бүхы дээрэ энэ та- табан жэлэй түсэб дүүр- хэ.

ойшодоо мал ажалай уктнуудые бүри ехээр г болохын тула элдэб hайн шанартай тэ- хүсэд хүрэхөөр бэлэд- байна. Мүнөө дээрээ элээр ехэ дуталданабди. —1975 онуудай үбэл- эдэ аяар 40 мянган нер гаднаhаа асарагда- үбhэ, hолоомон хэрэглэг- Энээн дээрэhээ ажахы- ехэ гарзада ороно. Нё- Удын, Хориин совхо- ехэ гарзатай гараа hэн. ар юумэнhээ ехэ гарза гаранаб гээд шэпжэлээд үзэхэдэ, мал ажалай продукци абалгада хэгдэhэн гаргашын хахадhаа ехэнхинь тэжээлдэ ошоно. Саашадаа иимэ байдалда орохогүйн тула үнэ сэн багатай тэжээл өөhэдынгөө газар дээрэ үйлэдбэрилхэ хэрэгтэй болоно.

Имагтал тэжээлэй дутамаг дээрэhээ олон мал үхэнэ, эхэ мал олоороо hубайрна, шанар муутай продукци (туранхай мал, хэбэрэг ноohон) гүрэндэ тушаагдана. Тиигэжэ ажахынууд ехэ олзоёо алдана ха юм.

Малдаа тэжээлэй найдамтай бааза байгуулхын тула аймагай партийна организаци хэмжээнүүдые абажа байна. Үнгэрhэн дүрбэн жэлдэ 5382 гектар шэнэ газар ашаглагдаа, мүнөө жэл тэрээндэ үшөө 800—1000 гектар нэмэхэ. Табан жэлэй туршада ороohото ургамалнуудай тарилга 6738 гектараар үргэдхэгдөө. Һүүлэй хоёр жэлдэ ургаса багатай сабшалан, бэлшээри үндэhөөрөө hайжаруулагдажа, олон жэлэй ногооной үрэhэн тэндэ таригдаа. Гансахан Үдын совхоз энэ жэлдэ 1,5 мянган гектарта олон жэлэй ногоо тариха.

Мүн энэ үедэ 5304 гектарта культуртехническэ хүдэлмэри хэгдээ, 802 гектарта намаг хатаагдаа.

Тиин ажахынуудай сабшалан, бэлшээри Үдэ, Анаа, Хүрбэ голой захаар нэмжыдэг. Эндэ хэдэн арбаад жэлэй туршада ямаршье үтэгжүүлгэ хэгдэнгүйгөөр мал бэлшээгдэдэг, ногоониинь сабшагдадаг. Тиимэhээ тэндэ шэмэтэй hайн ногоон ургахаяа болишоо. Сабшалан бургааhанда дарагдаа, намагжаа, болдог дэгнүүл болошонхой. Энэ ушарта үбhэ хуряалгада машина техникэ үргэнөөр хэрэглэхэ аргагүй. Хүдэлхэ хүнүүдэй дутамаг дээрэhээ ехэ үбhэн саг соогоо, шэмэтэйдээ хуряагдажа абтанагүй бшуу.

Саашадаа малаа тэжээлээр хүсэд хангадаг болохын тула культуртехническэ хүдэлмэри бүри үргэнөөр ябуулха, hайжаруулагдамал бэлшээри түхеэрхэ шухала. Эдэ жэлнүүдтэ 1493 гектарта hайжаруулагдамал бэлшээри байгуулагдажа, тэрэ уhалагдадаг болоо. Эндэ олон жэлэй ногоон таригдаа. Тиигэбэшье тэрэ бэлшээрие харууhалха, зүбөөр ашаглаха ёhото ээзэн байхагүй. Манай hанахада, уhанай ажахын эмхинүүд тиимэ бэлшээри түхеэрээд, тэрэнэйнгээ хойноhоо харууhалаа hаа, ашаг үрэтэй байха hэн.

Тэрэшэлэн мелиоративна хүдэлмэри ехээр хэхэ байна. Мүнөө үедэ аймаг дотор ажахынуудай, гүрэнэй мэдэлэй уhалууриин 70 системэ бии нэрэтэй. Тэрээгээр 16 мянга гаран гектар тарьялан, сабшалан, бэлшээри ундалуулжа болохо. Эдэ системэнүүдэй 17-ниинь уhаар хүсэд, бэшэнь уhа багатай, хаалта боолтыень шэнэдхэн заhабарилхаар болонхой.

Мелиоративна хүдэлмэри түсэблэхэ, тэрэнэй проект зохёохо асуудалнууд мүнөө дээрээ хүсэд шиидхэгдээдүй. Зарим барилгын проект ехэ дутагдалтай.

Хойшодоо мелиоративна, культуртехническэ хүдэлмэридэ hомологдоhон мүнгэ зөөрие жэжэхэн объектнүүдтэ сасахагүй, харин тэрэниие комплексноор шиидхэхэ гэжэ партиин райком, аймсоведэй гүйсэдком тогтооhон байна. Мүнөө жэлдэ энэ хүдэлмэри гол түлэб Үдын совхоздо хэгдэхэ жэшээтэй.

1975 ондо мелиоративна хүдэлмэри хэхээр 1.200 мянган түхэриг hомологдонхой. Энэ манай эрилтые яажашье хангахагүй. Тиимэhээ тэрэнэй хэмжээе республикын хүтэлбэрилхы зургаанууд ехэ болгохо бэзэ.

«Бурводстрой» трестын Хориин ПМК хоёр аймагта ажалладаг. Мелиоративна хүдэлмэриин ехэ болоhые хараада абажа, иимэ тусхай ПМК Яруунын аймагта эмхидхэхээр болоо» гэжэ hанагдана.

Мүнөө үедэ партиин райком тэжээл бэлэдхэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэхэ хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулна. Тэжээл бэлэдхэхэ томо звенонуудта партийна, комсомолой бүлэгүүдые байгуулха, тэндэ ажаллагшадые али болохоор урмашуулха хэмжээнүүд хараалагдана.

— 1975 оной түсэб, социалис уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ, табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө аймагай партийна организаци ажалшадые эмхидхэжэ байна,—гээд КПСС-эй Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретарь **Л. Б. Раднаев** хөөрэжэ оробо. — Үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада hү, мяха, ноohо урдынхиhаа ехээр абтадаг боложо, бүхы түрэлэй малай тоо толгой олошороо, ашаг шэмэнь дээшэлээ. Энэ үедэ гүрэндэ мяха, hү, ноohо, хартаабха худалдаха дүрбэн жэлэй түсэб дүүргэгдээ. Гансал ороohо тарья худалдалгаар гээгдэлтэй байна.

Зарим ажахынуудта мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха табан жэлэй түсэб дүүргэхэнь бэрхэтэй болоhон байна. Тиимэhээ энэ жэлдэ тэдэнэр хүсэд шангаар ажаллаха байна. Хэрбээ нийтын адууhа малые тэжээлээр hайса хангаhан байгаа hаа, амжалтамнай бүри ехэ байха hэн. Энэ үедэ тэжээл бэлэдхэлгэ биратай дээшэлээгүй. Тиимэhээ малай ашаг шэмэ бага байhан зандаа.

Ушар иимэhээ аймагай партийна организаци газар тарьялангай культура дээшэлүүлхэ, гектар бүриhөө ехэ ургаса абаха, уhалагдадаг газараа хүсэдөөр ашаглаха хэмжээнүүдые бэелүүлжэ байнхай. Энэ жэлэй хабарай тарилга хэзээ хэзээнэйхиhээ эмхитэй hайнаар үнгэргэгдөө, наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ урдынхиhаа ехээр оруулагдаа. Энээнэй ашаар байгша ондо нёдондонойхиhоо 73 процент ехэ ороohо тарья, 30 процент ехэ үбhэ абтаха, мүн ногооной гурил, сенаж, hолоомо ехээр бэлэдхэгдэхэ.

Нийтын адууhа малые тэжээлээр хүсэд хангахын тула аймаг дотор газар hайжаруулха, намаг хатааха ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй. Уhалууриин системэнүүдые шэнээр бариха, хуушануудынь шэнэдхэн заhабарилха хэрэгтэй. Теэд энэ талаар хэгдэжэ байhан хүдэлмэри мүнөө үеын эрилтые ханганагүй. Үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада оройдоо 400 гектар ундалуулха уhалууриин системэ шэнэдхэн, 2740 гектар намаг хатаагдаа. Миил 501 гектарта hайжаруулагдаhан бэлшээри түхеэрэгдээ. Энэ хүдэлмэрие «Бурводстрой» трестын, «Сельхозтехникын» предприятинууд хангалтагүйгөөр хэнэ, проектнууд муу шанартайгаар бэлдэгдэнэ.

Үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Раднаев Баргажанай болон Хурамхаанай аймагуудай ажахынуудай минеральна үтэгжүүлгээр, тэрэ тоодо аммиачна уhаар хангахын тула тэрэниие Эрхүүhээ уhаар зөөхэ дурадхал оруулаа.

Нийтын малые тэжээлээр хангаха асуудал партиин райкомой саг үргэлжын анхаралда байдаг тушаа КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь **Р. Г. Баяртуев** пленумдэ хабаадагшадта хөөрэжэ үгөө. Бүри 1971 ондо партиин райком энэ асуудалые зүбшэн хэлсэжэ, 1971—1975 онуудта тэжээл бэлэдхэлгээ ехэдхэхэ хэмжээнүүдые тодорхойлhон байгаа. Тэрэ тогтоолые бэелүүлхэ талаар аймагай совхозуудта ехэхэн хүдэлмэри хэгдээ. Үнгэрhэн 4,5 жэлэй туршада 5400 гектар сабшалан үндэhөөрөө hайжаруулагдаа, 5500 гектарта олон жэлэй ногоон таригдаа, 4200 гектарта үтэг хэгдээ. Һүүлэй жэлнүүдтэ ороohо тариха газарта аммиачна уhан оруулагдадаг болоо, минеральна үтэгжүүлгэ урдынхиhаа ехээр хэрэглэгдэнэ. Эдэ жэлнүүдтэ аймагай совхозууд 6 мянган шахуу гектар шэнэ газар ашаглажа, ороohото ургамалнуудай тарилгые 6500 гектараар үргэдхөө.

Эдэ бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлhэнэй ашаар hүүлэй жэлнүүдтэ сагай уларилай хэды таагүй байгаашье hаа, урда тээхи табан жэлэй энэ үеынхиhөө 7 процент ехэ ороohо, 14 процент ехэ үбhэ, 30 процент ехэ силосэй ногоон абтаа. Сабшалангай ургаса энэ үедэ гектарай 2 центнерээр дээшэлээ. Тиигэжэ юhэдэхи табан жэлдэ үхэрэй тоо 2 мянган, хонид 13 мянган толгойгоор олошоруулагдаа, үнеэдэй hү шэмэ 11 процентээр ехэ болоо. Гүрэндэ hү, мяха, ноohо худалдаха дүрбэн жэлэй түсэб аймагнай дүүргэжэ шадаа.

Гэхэ зуура, үгэ хэлэгшэ энэ талаар бии байгаа дутагдалнуудта тогтоод, ерэхэ үбэлжэлгэдэ малаа тэжээлээр hайса хангахын тула юу хэжэ байhанаа элидхээ. Энэ жэл үбhэ хуряалгада комплексно бригаданууд олоор эмхидхэгдэхэ байна.

Энэ жэлэй гурбадахи кварталда КПСС-эй райкомой пленум зарлагдажа, «1975—1978 онуудта аймагай ажахынуудта тэжээлэй найдамтай бааза байгуулха» асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ. Тэрэ пленумдэ нёдондо намарhаа хойшо бэлдэжэ байнабди гэжэ мэдүүлээ. Ажахы бүхэндэ адагынь 2 мянган гектар уhалха аргатай электрын элшээр хүдэлдэг бүлүүр станцитай болохоор хараалагдана.

Һаяхан «Первомайский» совхоздо нэгэ hонирхолтой туршалга хэгдэжэ захалаа. Ахамад мелиоратор Д. Н. Гунзеновэй хүтэлбэри доро Хэжэнгэ голой hабые хубилгаха хүдэлмэри эхилээ. Энэ хүдэлмэриин дүүрэхэдэ, уhанай шэнэ hабаар табигдахада 2500—3000 гектар газар ундалуулагдадаг болохо хараатай. Мүн хүрпэ Хэжэнгын совхоздо 700—1000 гектар тарьялан энээгээр уhалжа болохо юм. Мүн иимэ хүдэлмэри Сулхара, Хуригай, Худан, Һараанта голнууд дээрэ хэгдэхээр түсэблэгдэнэ. Хэрбээ эдэ бүхы хүдэлмэрие бэелүүлжэ шадабал, нийтын мал тэжээлээр хүсэд хангагдаха гээшэ.

Юhэдэхи табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэжэ, КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула аймагай партийна организациин, бүхы ажалшадай хэжэ байhан ехэ хүдэлмэри тухай КПСС-эй Захааминай райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. М. Михеев** хэлээ. Тиихэдээ энэ үедэ мал ажалдаа горитой амжалта туйлахадаа, нэн түрүүн партиин райком, аймгүйсэдком, партийна болон профсоюзай организацинууд тэжээл бэлэдхэлгые ехэдхэхэ талаар хэмжээнүүдые сэг соонь тодорхойлжо, тэрэнээ муу бэшээр дүүргэhэн байна гээ.

Тэжээлэй асуудал шиидхэхын тула, нэгэдэхеэр, цоли дээрэhээ тэрэниие ехээр абадаг болообди. Хоёрдохёор, сабшалан, бэлшээри hайжаруулжа, ургасань дээшэлүүлэгдээ. Үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада 20 мянган гектар хүбхэтэhэн сабшалан борнойлогдоо, тэндэ 250 мянган тонно наг шэбхэ гаргагдаа, жэлдээ 1,5 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдажа, 600 гаран километр утатай посхоод баригдаа. Мүн энэ үедэ 4037 гектар сабшалан үндэhөөрөө hайжаруулагдажа, олон жэлэй ногоон таригдаа. Мүнөө жэлдэ үшөө 250 гаран сабшалан үндэhөөрөө hайжаруулагдаха юм, Тэрэнэй 1670 гектар дээрэнь олон жэлэй ногоон таригдаха. Эдэ бүгэдын ашаар урдынхиhаа 120 процент ехэ үбhэ бэлэдхэдэг болообди, hайжаруулагдаhан сабшалан дээрэhээ гектарай 15—20 центнер үбhэн хуряагдана.

Тэрэнэй хажуугаар үнгэрhэн дүрбэн жэлдэ 3576 гектар шэнэ газар ашаглагдажа, ороohо тарья абалга 35 процентээр дээшэлээ. Тэжээлдэ шухала хэрэгтэй обёос, ешмээн, горох ехээр таригдадаг болоо. Һүүлэй жэлнүүдтэ куузику hайнаар ургуулагдадаг болонхой. Сенаж дарагдажа эхилээ.

Партийна организацинууд, совхозуудай дирекци энэ талаар яhала ехэ юумэ хээшье hаа, нийтын адууhа малые тэжээлээр хүсэд хангаха арга боломжонуудаа дүүрэн хэрэглээ гэхын аргагүй. Сабшалан, бэлшээриин ургаса үшөөл бага байна. Энэ юун дээрэhээ болоноб гэхэдэ, тэрэнэй хойноhоо харууhан багадана, ямаршье тогтоогдомол гуримгүйгөөр тэрэнээ ашагланабди. Тиимэhээ тэндэhээ шанартай, шэмэтэй ногоон хулжашана, орондонь муу, малда шэмэ оруулхагүй ногоон ургана.

Сабшалан, бэлшээри ашаглалгые гуримшуулха зуураа, намаг хатааха, бургааhа, дэгнүүл сэбэрлэхэ хүдэлмэри бүри үргэн далайсатайгаар ябуулха болонобди. Тиимэ hайжаруулагдахаар газар сабшалан, бэлшээриимнай дүрбэнэй нэгэ хубиие гэхэ гү, али 20 мянга гаран гектар эзэлнэ. Энэ ехэ сабшалан, бэлшээрие hайжаруулжа шадаа hаа, тэндэхи ургаса хуряалгада машина техникэ хэрэглэхэ арга олгогдохо, тэжээл бэлэдхэлгэдэ ажалай бүтээсэ дээшэлхэ hэн.

Энэ ехэ культуртехническэ хүдэлмэри ябуулхада хэрэгтэй лугомелиоративна техникэ, хүсэ ехэтэй тракторнууд манай совхозуудта байхагүй. Мүн тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэрие оньhожоруулха асуудал аалиар шиидхэгдэнэ. Ажахынуудта үбhэ тюк болгохо, hүри хаяха машинанууд, тракторай тармуур хомор. Олонхи ажахыда ногооной гурил гаргаха АВМ түхеэрэлгэ байхагүй. Тиимэhээ тэжээл бэлэдхэлгэдэ оньhожоруулагдамал томо отрядуудые эмхидхэхэ арга олгогдоногүй. Энээн дээрэhээ үбhэ хуряалга унжагайрна, шанарынь доошолно.

Саашадаа энэ хүдэлмэреэ бүри үргэнөөр ябуулха, тэжээл бэлэдхэлгые оньhожоруулха, ногооной гурил гаргадаг болохо, агаараар үлеэлгэжэ ногоо хатааха арга хэрэглэхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэдэ ушарhан бэрхэшээлнүүдтэ тогтоод, үгэ хэлэгшэ хэдэн дурадхал, эрилтэнүүдые республикын хүтэлбэрилхы органуудай урда табиhан байна. Илангаяа «Бурводстрой» трестын Захааминай ПМК-гай хүдэлмэри hайжаруулха, хүсэ ехэтэй трактор, бусад техникэ элбэгээр үгэхэ, холо хүбшын бэлшээри ашаглахын тула харгы гаргаха гэхэ мэтэ асуудалнуудые табяа. Мүн хонидой үсөөн байhые хараада абажа, аймагта гансахан үхэрнүүдые олоор үсхэбэрилдэг болохо, тиигэжэ мүнөө хониной бэлшээри байhан газарые хахалжа, ороohо тарья ургуулдаг болохо hанамжаяа хэлээ. Тэрэшэлэн мяхалиг мал үсхэбэрилхэ технологи гуримшуулха, тугалнуудые нэгэ болзорто абадаг болохо, үхэрэй мяханай өөрынь үнэ сэн хямдаруулха хэмжээнүүд тухай тогтоо.

Байгша ондо тугал, буруунуудые түлжүүлхэ, хожомынь шахан тарьгалуулха комплекс холын бэлшээридэ барижа захалаабди. Олонхи ажахынууд иишэ тугал, буруунуудаа тушаажархёод, үнеэдэйнгээ тоо олошоруулха болоно бшуу. Иимэ комплекс байгуулhантай дашарамдуулан, Хүбшын, Сонгино, Дархита, Зэдын-Эхин гэжэ холын бэлшээринүүдтэ ошохо харгы заhаха хүдэлмэридэ мүнгэ hомолхыень партиин областной комитедтэ, республикын правительствада ханданабди.

Мяхалиг малай ажахые саашадань хүгжөөхэ, ажахы дотороо тусхай шэглэлтэй отделенинүүдые байгуулха асуудалнууд партиин райкомой гол анхаралда ерэхэ табан жэлдэшье байха гээшэ. Тугал, буруунуудые нэгэ газарта олоор байлгаха, тэжээлээр хангаха, hайнаар харууhалха асуудалые бүри оролдосотойгоор шиидхэхэ болонобди.

Энэ пленум дээрэ табигдаhан ехэ зорилгонуудые шиидхэхын тула эмхидхэлэй-техническэ хэмжээнүүдые абаха, техникэ ашаглаха, партийна организацинуудай эмхидхэлэй, политическэ ажал ябуулгые hайжаруулха шухала. Энэ зорилгоор партиин райкомой пленум зарлахабди. Мүнөө жэлдэ 12 мянган тонно ороohо тарья, 31.444 тонно үбhэ, 7 мянган тонно сенаж, 18.630 тонно куузику болон бусад тэжээл бэлэдхэжэ абахаар хараалнабди.

Нийтын адууhа малые элдэб зүйлэй тэжээлээр хангахын тула Зэдын аймагай ажахынуудта хэгдэжэ байhан ажал тухай тэндэхи Борьёогой совхозой ахамад агроном **И. П. Зайцев** хэлээд, ганданги уларилтай газарта электрын хүсөөр хүдэлдэг бүлүүр станцинуудые олошоруулха, Зэдэ голой шадархи газарые уhалагдадаг болгохо асуудалнуудые табяа. Тиихэдэ культуртехническэ, мелиоративна ехэ хүдэлмэри хэхэ, олон жэлэй ногоо ехээр тариха хэмжээнүүдые абажа байhан тухайгаа мэдүүлээ. Үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ үбhэ хуряаха техникэ заhабарилхада элдэб частьнууд дуталдана, «Сельхозтехникын» мастерскойнууд тракторай мотоор заhабарилгые унжагайруулна гэжэ шүүмжэлээ.

— «Сельхозтехникын» аймагуудтахи нэгэдэл болон отделенинүүд тракторнуудаар, хүдөө ажахын машина болон элдэб зэмсэгүүдээр нилээд элбэг боложо, ойн модо, бургааhа, тэрэлжэдэ дарагдаhан газар сэбэрлэжэ, ашаглалгада оруулха, сабшалан, бэлшээри үндэhөөрнь hайжаруулха ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэдэг болоо. Энэ түсэбтэ табан жэлэй үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада 39 мянган гектарта иимэ хүдэлмэри хэгдэhэй, — гэжэ «Сельхозтехникын» республиканска нэгэдэлэй түрүүлэгшын орлогшо **С. Я. Рипп** үгынгөө эхиндэ тодорхойлбо.

Нэгэдэлэй мэдэлэй оньhожоруулагдамал колоннонууд 12,5 миллион түхэригэй хүдэлмэри бүтээхэ юhэдэхи табан жэлэй даабарие 1974 оной декабрь hарада дүүргэhэн байна. Илангаяа hайн үрэ дүнтэйгөөр Тохойн тусхай отделениин механизаторнууд хүдэлнэ. Тэдэнэр дүрбэн жэл гурба hарын туршада 7,5 мянган гектар шэнэ газар ашаглаа. Тиихэдэ Кабанскын, Бэшүүрэй, Зэдын аймагуудтахи нэгэдэлнүүдэй оньhожоруулагдамал колоннонуудай амжалта ехэ гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Энэ табан жэлэй туршада аймагуудтахи отделенинүүд минеральна үтэгжүүлгэ газарай хүрьhэндэ оруулха, наг шэбхэ сабшалан, тарьялан дээрэ шэрэхэ, ургаса химическэ аргаар хамгаалха, тэжээл бэлэдхэхэ гэхэ мэтын шэнэ хүдэлмэринүүдые хэдэг болоо. Иигэжэ hүүлэй дүрбэн жэлэй хугасаада тарьялан, сабшалан дээрэ 546,7 мянган тонно наг шэбхэ зөөгдэhэн, 65,6 мянган гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаhан, хорхой шумуулhаа ургаса хамгаалха зорилгоор 107 мянган гектар газар дээрэ хүдэлмэри хэгдэhэн байна. Энэ үедэ республикын колхоз, совхозуудта 356,4 мянган тонно малай эдихэ элдэб тэжээл бэлэдхэжэ үгэhэн байна.

Сабшалан, бэлшээрие шанаржуулан элдүүрилжэ, ургасыень дээшэлүүлхэ хэрэгые тон шухалада тооложо, үйлэдбэриингөө эмхидхэлые хубилгаха талаар горитой хүдэлмэриин хэгдэhэн тухай нүхэр Рипп хөөрөө. Жэшээнь, Тохойдо 67 тракторгай тусхай шэглэлтэй отделени эмхидхэгдэhэн байна. Иимэ отделениин байгуулагдаагүй байхада, Сэлэнгын нэгэдэл жэл соо 283 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэдэг байhан hаа, харин 1974 ондо 669 мянган түхэригэй хүдэлмэри бүтээhэн байха юм. Иимэ отделенинүүдые ерэхэ жэлдэ Кабанскын, Зэдын, Улаан-Үдын, Түнхэнэй аймагуудта байгуулхаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэгдэжэ байна.

Юрэдөө, манда мүнөө бии байhан техникын, оньhон түхеэрэлгэнүүдэй хүсөөр жэл соо сабшалан, тарьялан дээрэ 250—300 мянган тонно наг шэбхэ гаргажа, 100 мянгаhаа доошо бэшэ гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа, 40—50 мянган гектар тарьянай буртаг ногоо усадхажа болоно. Иимэ болохолоороо «Сельхозтехникын» оньhожоруулhан отрядуудай удха шанар угаа ехэ байна гэжэ ойлгохоор болоно бшуу. Гэхэ зуура мүнөө дээрээ арга бодомжонуудаа гүйсэд дүүрэн хэрэглэжэ шаданагүйбди гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Тусхай отрядуудай техникые ондоо хүдэлмэридэ хэрэглэхэ ушар али олон үзэгдэнэ.

Саашань үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Рипп минеральна үтэгжүүлгэнүүдые саг соонь складуудhаа абажа, болзор соонь, хэрэгтэй соонь газарай хүрьhэндэ оруулха шухала асуудалда анхаралаа хандуулба. Аммиагай уhа ехээр асаржа, ажахынуудта ябуулха гэхэдэ, тэдэнэр амhартаар дуталдана, хадагалха газар үгыдэнэ. Энэ дутагдалые усадхаха талаар яhала оролдолго гаргагдабашье, үшөөл мүртөө ороодхиногүй.

«Сельхозтехникын» коллективүүд тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсаха аргатай, уялгатайшье. Зүгөөр аймагай отделенинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд республикаhаа гадуур холо ошожо, тэжээл бэлэдхэдэг байна. Иигэжэ бүтээhэн продуктымнай өөрынь үнэ сэн угаа ехээр хүндэрнэ. Гэхэ зуура аймагуудаар ехэ сабшалан ногоон абтангүй үлэшэнэ. Иимэ газарай хэмжээн 800 мянган гектар болоно гэжэ республикын ой модоной ажахын министерство тодорхойлhон байна. Энэ ехэ дайдые манай нэгэдэлнүүдтэ даалгажа үгөө хада болохотой байгаа. Зүгөөр мүнгэ зөөреэр, техникээр хангажа, тусхай отрядуудые байгуулбал, ехэ үбhэн абтаха бэлэй гэжэ нүхэр Рипп үгынгөө эсэстэ анхармаар дурадхал оруулаа.

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой **Ж. Б. Ванкеев** пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, колхозой ажалшадай туйлаhан ехэ амжалтанууд тухай дэлгэрэнгыгээр тогтоо. КПСС-эй XXIV съездын хараалhан зорилгонуудые хүсэндэнь хүргэхын түлөө колхозой ажалшад тон нэтэрүүгээр хүдэлөө. Юhэдэхи табан жэлэй үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада hанаhан соогоо ехэ продуктнуудые абажа, гүрэндөө 21 мянган центнер ороohо, 48,7 мянган центнер hү, 24,9 мянган центнер мяха, 6519 центнер ноohо тушааха арга олдоо. Ороohо гүрэндэ худалдаха табан жэлэй түсэб дүрбэн жэлэй туршада үлүүлэн дүүргэгдээ. Мяха, ноohо тушааха дүрбэн жэлэй түсэб үлүүлэгдэнхэй. Зүгөөр hү абалга, гүрэндэ тушаалга дээрэ хүндэшэг байдал тохёолдонхой. Гэбэшье хэрбээ hаалишаднай жэлэй туршада үнеэн бүриhөө адаг 2200 килограмм hү hаажа шадабал, энэ дутагдалаа сүм усадхаха аргатайбди гэжэ мэдүүлээ.

КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө тусгаар социалис уялгануудые абажа, республика дотороо социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ үүсхэл гаргаhан энэ түрүү колхозой правлени болон партийна организаци хадаа нийтын адууhа малай ашаг шэмэ улам арьбадхаха, тоо толгойень бүри олон болгохо талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулна. Зүгөөр нийтынгээ адууhа малда илангаяа үбэлжэлгын хаhада бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаагүй хадаа мал ажалые хүгжөөхэ асуудал амжалтатайгаар шиидхэгдэхэнь бэрхэтэй. Тиимэhээ партиин обкомой пленумэй мүнөө зүбшэлэлсэжэ байгаа асуудал эгээл саг соогоо табигдаа гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

Колхозой правлени, партком тэжээл бэлэдхэлгын асуудалда анхаралаа ходо табижа, бодото хүдэлмэри бэелүүлжэ байдаг, гэбэшье ондоо тээгүүр холын нютагуудта ошожо, үбhэ сабшадаг, хэмгүй ехэ гарзада ородог байнабди. Энээнhээ боложо, доторойнгоо арга боломжонуудые гүйсэд хэрэглэжэ шаданагүйбди. Энээнэй урда тээ лугомелиоративна отряд колхоздо эмхидхэгдэнхэй байгаа. Мүнөө тэрэнэй орондо саг үргэлжэ сабшалан дээрэ ажал хэхэ бригада бии болгообди. Энэ бригадада 16 хүн хүдэлнэ, гэнжэтэ 6, «МТЗ» түхэлэй 8 трактор, хоёр бульдозер гэхэ мэтын шухала техникэ тэдэндэ даалгагданхай. Энэ коллектив урданайхида орходоо сабшалан дээрэ гаргаа, 1200 1,5—2 дахин ехэ наг шэбхэ гектар газарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулаа, өөрынгөө хүсөөр ханааб, хаалтануудые барина, уhалалга хэнэ. Ганса энэ жэлдэ 272 гектарта олон жэлэй ногоо тарьяад байна. Сабшалан хорёолхо ехэ хүдэлмэри хээ. Өөhэдынгөө даажа абаhан газарай ургасые өөhэдынгөө хүсөөр хуряажа абаха юм гэжэ нүхэр Ванкеев хэлээ.

1975 ондо тус ажахы 70,2 мянган центнер үбhэ сабшажа абаха, 11 мянган центнер сенаж, 9 мянган тонно силос дараха, 450 тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэ уялтай. Гадна тарьялан үргэдхэхэ, ургасыень дээшэлүүлхэ талаар эндэ мүн лэ ехэ оролдолго гаргагдана. Үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада тарьялан 28,4 процентээр үргэдхэгдөө. Хэрбээ 1974 ондо 76 мянган центнер ороohо хуряаhан hаа, түгэсхэхы жэлдэ 90 мянган центнертэ хүргэхэ зорилготой. Тэрэнэйнгээ 55—60 мянган центнерые малай тэжээлдэ таhалха юм.

Үгынгөө эсэстэ нүхэр Ванкеев шиидхэгдээгүй хэдэн асуудалнууд тушаа тогтоо. Тэдэнэй нэгэн хадаа минеральна үтэгжүүлгээр хангалга болоно. Юуб гэхэдэ, колхозой бүхы хэрэглэмжэ, хангамаар үтэгжүүлгэ абахаар захил хэгдэhэн байгаа. Харин мүнөө оройдоол 300 тонно абтаад байна. Намаг болоhон ехэ дайда бии. Зүгөөр энээниие хатааха хүндэ хүшэр хүдэлмэри хэхэ гэхэдэ, техникэ, хүсэн дуталдана. Эндэ ехэ туhаламжа хэрэгтэй гэжэ тэмдэглээ.

Пленум дээрэ республикын мелиораци ба уhанай ажахын министр **Л. А. Санеев** үгэ хэлээ. Министерствын мэдэлэй мелиораци эрхилдэг, уhалууриин түхеэрэлгэнүүдые баридаг, ашагладаг коллективүүдэй хүдэлмэрилэгшэд нёдондо хэзээ хэзээнэйхиhээ ехэ ажал бүтээгээ, hайнаар хүдэлөө. Гэхэ зуура газар hайжаруулгада, барилгада зорюулагдан hомологдоhон миллион түхэриг хэрэглэгдээгүй үлэшөө. Бэшүүрэй, Зэдын, Ивалгын, Түнхэнэй, Кабанскын, Хэжэнгын нүүдэл оньhожоруулагдамал колоннонууд хангалтагүйгөөр хүдэлөө гэжэ министр тэмдэглээ.

Сабшалан hайжаруулха зорилгоор республика дотор соносхогдоhон габшагай хоёр hарын дүнгүүд тухай үгэ хэлэгшэ тогтоо. Бэшүүрэй, Зэдын, Хяагтын аймагуудта яhала ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Тиихэдэ Яруунын, Сэлэнгын, Баргажанай аймагуудай ажахынууд хараалагдаhан түсэбөө 70—80 процент дүүргэhэн байха юм. Загарайн аймагай «Гигант», Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ, Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, «Мир», Хяагтын аймагай «Родина», Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозуудта габшагай хоёр hара эмхитэйгээр үнгэргэгдөө. Гэхэ зуура энэ хэмжээ ябуулга хаа хаанагүй адли тэгшэ hайнаар эмхидхэгдээгүй баримтанууд тушаа үгэ хэлэгшэ тогтоо.

Саашань үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Санеев сабшалан, пропашной ургамалнуудые уhалха, уhа бүлэдэг станци болон түхеэрэлгэнүүдые дүүрэн хүсэн соонь хүдэлгэхэ, уhалууриин түхеэрэлгэнүүдые бариха, заhабарилха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха, hайнаар ашаглаха асуудалнуудта үгээ зорюулhан байна.

Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй туйлаhан амжалта тухай тус ажахын тракторна бригадын бригадир **Е. Я. Сазонов** пленумдэ хабаадагшадта хөөрөө. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэй оролсоhон колхозой гэшүүд юhэдэхи табан жэлэй түсэб амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө шармайн оролдожо байна. Энэ мүрысөө коммунистнууд толгойлжо, ажалай үльгэр жэшээ харуулна.

Гэбэшье мал ажалнай hанаhанда хүрэмөөр хүгжэнэгүй, ашаг шэмэ тэрээнhээ үшөөл багаар абтаhаар. Энээнэй гол шалтагаан хадаа тэжээлээр дутуу хангагдаhан ушар болоно гэжэ тэрэ тодорхойлоо.

Тиимэhээ газар тарьялан hайнаар эрхилхэ, тэжээлэй, тарьянай ургаса улам дээшэлүүлхэ гээшэ түбхын түрүүндэ шиидхэгдэхэ зайлашагүй зорилго болоно. Энэ жэлдэ колхозой сабшалангай гектар бүриhөө 26-hаа бата бэшэ центнер үбhэ хуряаха зорилготой. Үбhэ хуряалгада бэлэдхэл түлэт дундаа ябажа байна. 14 звено байгуулаад, тус тустань даабари үгтэнхэй, социалис уялга абтанхай, мүрысөөнэй гурим зохёогдожо байна. Үбhэ хуряалгын, бусад тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэридэ тосхоноймнай hургуулиин шабинар олоороо хабаадалсахаар бэлдэжэ байна. Мүнөө набшаhата тэжээл сутлуулга эхилээд байна.

1975—1976 онуудай үбэлжэлгын хаhын үедэ нийтын адууhа малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ хэмжээнүүд тухай республикын хүдөө ажахын министр **Б. Д. Ангархаев** дэлгэрэнгыгээр тогтоо. Республика доторнай малай тэжээл бэлэдхэлгын хэмжээн ехэл удаанаар ургана, зарим тээгүүр доошонь оруулна. Юрэдөө, сабшалангай hайнааршье ургаhан жэлдэ зарим ажахынууд адууhа малаа тэжээлээр хүсэд хангажа шаданагүй гэжэ тэрэ хэлээ.

Сабшалангаа саг үргэлжын ээзэтэй болгожо шадаhан лэ ажахынууд, хэнэйшье мэдэhээр, ехэ үбhэ абана. Республика доторнай баян ургаса абадаг дүй дүршэлтэй болоhон луговодууд олон. Үнгэрhэн жэлдэ луговодуудай 84 звено гектар бүриhөө 20-hоо дээшэ центнер үбhэ сабшаhан байха юм. Гэхэ зуура түрүүшүүлэй жэшээ бултанай хэрэг болгожо шадаагүй байhаарбди. Баунтын, Яруунын аймагуудта үргэн ехэ сабшалан хүсэд ашаглагданагүй. Тэдэ аймагуудта үбhэ хуряалгын машинно-станцинуудые байгуулха саг тулажа ерээ.

Үрэжэл муутай, хүрьhэ нимгэнтэй сабшалан болон бэлшээри шанаржуулха, ногоо тариха хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэхэ, ногооной гурил ехээр бэлэдхэдэг болохо, ОВМ түхеэрэлгэнүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха асуудалнууд тушаа анхаралаа онсо хандуулба.

Удаань үгэ хэлэгшэ мал ажалай мүнөө үеын байдал тушаа тогтоо. Малай олоор гарзалдаг, эхэ малай хангалтагүйгөөр үрэжүүлэгдэдэг, зарим аймагуудта hүнэй үшөө багаар абтадаг байhан ушар hанаа сэдьхэл зобоогоогүйдөө аргагүй. Эдэ дутагдалнуудые дары усадхаха, хониной ноohо хайшалха хүдэлмэрине эмхитэйгээр, түргэн зуура дүүргэхэ хэмжээнүүдые абаха шухала байhан тушаа нүхэр Ангархаев тогтоhон байна.

Нийтынгээ адууhа малые бардам хүрэхэ тэжээлээр хангаха талаар Загарайн аймагай ажахынуудта хэгдэжэ байhан хүдэлмэри тухай КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь **Д. С. Санжимитыпов** пленумдэ мэдээсээ. Сабшалан, бэлшээри ехэ болгохо, ургасыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэри аймагай ажахынуудта үргэнөөр ябуулагдана. Тиигэбэшье хамаг юумэн hанаhан соо бүтэнэгүй, арга боломжонууд түйсад хэрэглэгдэнэгүй. Жэшээнь, Үдэ голые зүбшаhан ехэ газарые элдүүрилхэ, ашаглаха шухала байгаа. Гэхэ зуура энэ хэрэг эрхилхын тула ехэ мүнгэн, хүсэ ехэтэй техникэ хэрэгтэй. Гадна Эрхирэгэй, «Дружба» совхозуудай бүхы сабшалан горходой уhаар уhалагдадаг юм. Теэд тэдэнэр ган жэлдэ уhаа татадаг, хаташадагшье гээшэ, Ушар тиимэhээ эдэ горходой эхеэр томо үндэр хаалта барижа, сөөрэм тогтоохо саг ерээ. Энээн тушаа бодомжолхо шухала болоо гэжэ үгэ хэлэгшэ дурадхаа.

Пленумэй хүдэлмэриин эсэстэ, элидхэлшэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев** түгэсхэлэй үгэ хэлээ. Тиихэдээ мүнөө үе сагта бэелүүлэгдэдэг хүдөө ажалай хүдэлмэринүүдые эмхитэйгээр, бэлэдхэл hайнтайгаар үнгэргэхэ асуудалнууд тушаа анхаралаа онсо хандуулhан байна.

Удаань үбhэ хуряалгын бэлэдхэлэй хүдэлмэрие түргэдхэхэ, тарья хуряалгада hайнаар бэлдэхэ асуудалнуудта анхаралаа онсо хандуулаа. Экономическа хүдэлмэри hайжаруулха хүдөө ажахын үйлэдбэрие комплексноор оньhожоруулха, түрүү дүй дүршэл үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ асуудалнуудай шиидхэхы удха шанартай байhые элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Зүбшэн хэлсэhэн асуудалаараа КПСС-эй обкомой пленум дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаа. Аймагуудай, районуудай, республикын министерство, эмхи зургаанууд болон албан газарнуудай тэжээл бэлэдхэлгын үедэ хэхэ хүдэлмэриин даабари, тэжээл буйлуулха завод, цехүүдые бариха, ашаглалгада тушааха болзор баталагдаа.

Илалтын парадай Улаан талмай дээрэ болоһоор 30 жэлэй ойдо

СОВЕДҮҮДЭЙ ОРОНОЙ ТҮҮХЭДЭ ХЭТЭДЭЭ ОРОҺОН ҮДЭР

1945 оной июнин 24 манай гүрэнэй түүхэдэ хэтэ мүнхэдөө оробхой. Тиихэдэ ниислэл хотын Улаан талмай дээрэ Илалтын парад болоо бэлэй. Сэрэгшэдэй эрхимүүдэй эрхимүүд — Советскэ Союзай Геройнууд, Алдар солын гурбан ордентон, Берлиниие добтолон эзэлэлгэдэ хабаадагшад, суута снайпернууд, онсо шалгарһан солдадууд, матросууд, сержантнууд, старшинанууд, офицернүүд суглуулагдамал полкнуудай бүридэлдэ ороһон.

«Соносогты бултадаа!» — гэһэн фанфаристнуудай хонгёо уряа зэдэлбэ. Хамтадхагдамал сэрэгэй оркестр талмайн тэг дунда гаража ерээд, «Алдаршыш!» гэһэн М. Глинкын ирагуу аялга ханхинаба.

Герман империализмые һүнөөһэн Агуу илалтатай дашарамдуулан, маршал Г. К. Жуков Коммунис партиин, Советскэ правительствын үмэнэһөө, тэдэнэй даалгабаряар ороной сэрэгшэд болон ажалшадые амаршалаа һэн. Советскэ Союзай гимн гүйсэдкэгдөөд, артиллериин салюдай нэерээн, солдадуудай гурбан дабхар «Ура» талмай дээгүүр зэдэлбэ. Тиигээд илагшадай түрүүшын жагсаал талмай дээрэ гаража ерээд, парад эхилээ бэлэй.

Энэ үдэр тухайда СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Түбэй музей доторхи Илалтын залай экспозици хөөрэнэ. Совет сэрэгшэдэй баатар тэсэбэриин, эрэлхэг зоригой һүлдэ тэмдэг болоһон дайшалхы шухаг зүйлнүүд эндэ хадагалаатай байдаг. Түүхэтэ парадай эпизодуудай нэгые харуулһан мантан томо панно дэлгэгдэнхэй. Жэрылдэн жагсаһан совет сэрэгшэд талмай дээгүүр алхалан гарана, хорото абаахай шэнги хара хас тамгануудтай бүдүүд Мавзолейн хажууда удаа дараалан хаягдаба. Гитлеровскэ гүрэнэй канцеляриин байшан дээрэһээ абажа хаягдаһан бронзо бүргэд тэндэ хэбтэнэ.

«Өөрынгөө, Совет засагые — ажалшадай засагые аршалан хамгаалнабди, соёлой бүхы аша туһада, хүнэй ажалаар бүтээгдэһэн хамаг юумэндэ хүртэхэ арга боломжо бидэндэ, үхибүүдтэмнай хангаһан хэрэгые аршалан хамгаалнабди гэжэ олонхи хүдэлмэришэд болон тариашадайнь мэдэһэн, мэдэрһэн, хараһан арадые хэншье илажа шадахагүй» гэһэн Ленин багшын үгэнүүдэй гайхамшаг сэсэн мэргэниинь дахинаа лаблагдан баталагдаа.

Үйлэдбэриин залуу түрүүшүүл мүнөө Илалтын тугай дэргэдэ дүрэ зурагуудаа буулгуулна. Энэ хадаа социалис мүрысөөгөөр илагшадта, аха үеынхидэй алдар габьяата ёһо заншалнуудые нэрэтэй солотойгоор үргэлжэлүүлэгшэдтэ эгээн ехэ нэрэ хүндэ болоно.

(ТАСС).

ИЛАЛТЫН ПАРАДТА ХАБААДАГША

Буряад орон дотороо сууда гаража, үльгэр домогто ороһон Холтоһон хадые шүрэблэн тойрожо үгсэһэн дардам харгыгаар ажалшадые зөөдэг автобус үглөөнэй үдхэн мана һэтэлэн зүдхэнэ. Автобус соо хүхюу зугаа, хошон үгэ таһарнагүй. Хэн зариманьн ажал хүдэлмэри тухайгаашье хөөрэлдэнэ. Эндэ һууһан нарибтар сагаан шарайтай, сэб гэмэ нягтаар хубсалжархиһан, үндэршэг бэетэй, дундуур наһанай хүндэ хандажа: «Алимжан Давлетович, сэрэгэйнгээ намтарһаа хөөрыт» гэжэ залуушуул һаланагүй.

— Хөөрэхэ болоо һаа, олон тулалдаануудһанаанда орохо бээз даа. Тэрэ сагта хатуу, ами наһанай алдагдамаар, үхэлэй үүдэнэй урда ерээд, тулалдажа байһан үйлэнүүд байха», — гээд Алимжан Давлетович шүрбэгэр нидхэнүүдээ дэгжэ, доошонь хүдэлгэнэ.

Үнэндөөшье, гвардиин лейтенант Алимжан Давлетович Давлетбаев Ленинэй, Суворовой, Кутузовай орденуудта хүртэһэн Улаан тугта Хорезмын морин сэрэгэй 52-дохи гвардейскэ полкдо 82 миллиметрэй миномёдуудай батарейн взводой командираар томилогдоод, фашис нохосуудые «уттаһан» юм. 1943 оной ноябрь һараһаа захалаад, дайн байлдаанай дүүрэтэр дайсадай урдаһаа үсэд шангаар, хэдэн удаа баатаршалга гарган тэмсэжэ, фашис нохосуудые уурхай соонь бута сохилсоһон намтартай. Тиимэл хадань мүнөө сугтаа хүдэлмэрилдэг нүхэдынь хөөрэжэ үгэхыень гуйдаг.

«1945 оной февралиин эхин, янгинама хүйтэн үе. Сухарижа ябаһан дайсаниие мүрдэн хөдаһаар ябажа, Кострин хотоһоо урдахануур Одер мүрэндэ хүрэбэбди. Одер мүрэнэй баруун эрьедэ удаан саг соо дайсанай түхеэрһэн бүхэлэлгые бута сохижо, тэндэхи плацдарм эзэлхэ гэһэн захиралта манай полкдо үгтэһэн байгаа. Мүрэниие гаталха түхеэрэлгэ хэхэ үедөө бага зэргэ амарһан сэрэгшэднай энэ захиралтые нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын түлөө урагшаа тэгүүлэн, добтолгодо оробо. Дайсан миин һуугаагүй. Өөһэдөө бүхэлэлгэ һайнтай, хоргодоһон дайсан артиллериингээ буудалга бүри шангадхажа, манай добтолгые зогсоохо һанаатай байгаа. Теэд манай сэрэгшэдые зогсоохо ямаршье хүсэн тэрэ үедэ байгаагүй. Одер мүрэнэй мүльһэн бутарһаншье һаа, ямаршье халхабшагүй сагаан тала. дайсанай үсэд нэтэрүү буудалга. тэрэнэй бүхэлэлгэ һаад хэжэ шадаагүй. Манай миномётчигууд дайсанай бүхэлэлгэ, тэдэнэй буудалгын уурхайнуудые үгы хэжэ, полкынгоо нүгөө подразделенинүүдэй урагшаа добтолхо арга олгоһон байна. Үдэшэлэндөө полкмнай Одер мүрэниие гаталжа, дайсанай 1-дэхи бүхэлэлгые сүмэ сохин, багахан плацдарм эзэлээ һэн. Эгээ эндэһээл һүүл тээшээ Берлин хотые добтолһон түүхэтэ добтолго эхилээ бэлэй. Дайсан энэ бүхэлэлгээ гэдэргэнь бусааха һэдэлгэтэйгээр хэдэн удаа добтолоо. Манай полк шанга харюу үгэжэ, добтолхы гол хүсэнүүдэй ерэтэр, энэ бүхэлэлгые барижа шадаа һэн».

Алимжан Давлетович полкын сэрэгшэдэй баатаршалга тухай хөөрөөд, өөр тухайгаа үгэшье гараагүй. Одер мүрэниие гаталха үедэ тулалдаанай дүлэн соогуур полкын командир гвардиин подполковник нүхэр Немедов (наһа бараһанайнь һүүлдэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоһон) баатарай үхэлөөр унаһан байгаа. Саашанхи тулалдаанда Алимжан Давлетбаев дай хүтэлжэ гараа һэн. Одер мүрэниие гаталха тушаа командованиин захиралта дүүргэхэ үедөө эрэлхэг зориг ба шэн габьяа гаргаһанайнгаа түлөө гвардиин ахалагша лейтенант Давлетбаев Алимжан Давлетович Ленинэй орденоор шагнагдаа.

...Думбы тосхониие дайгаар добтолон абаха үедөө, дайсанай артиллериин буудалга соогуур взводоо урагшань дабшуулжа, дайсанай станкова 2 пулемёт, нэгэ гар пулемет сэрэгшэдтэйнь ябаган сэрэгэй взводой добтолгые үгы хэһэнэйнгээ түлөө нүхэр Давлетбаев А. Д. 1944 оной ноябриин 14-дэ Улаан Одоной орденоор шагнагдаба.

Удаа тээнь 1945 оной февралиин 7-до Грайфенберг хотые абаха тулалдаанда нүхэр Давлетбаевай командалдаг миномётчигууд дайсанай добтолгые бута сохиһон байгаа. Мүн февралиин 14-дэ болоһон шанга тулалдаанда шалгарһанайнгаа түлөө нүхэр Давлетбаев А. Д. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 1-дэхи шатын орденоор шагнагдаа һэн.

Саашадаа үсэд шанга тэмсэлнүүдэй үедэ олон дахин баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө Верховно Главнокомандованиин зүгһөө хэдэн удаа магтаалда хүртөө. Эрэлхэг зоригтой сэрэгшэ дайсанай уурхай — Берлин хүрэтэр дайсаниие мүрдэн Илалтын үдэрые угталсаа һэн. Баатар сэрэгшын үбсүүндэ «Варшавые сүлөөлэлсэһэнэй түлөө», «Берлиниие абалсаһанай түлөө» медальнууд дайшалхы орденуудтай зэргэлэнэ.

Эрэлхэг зоригтой, шэн габьяатай гвардиин ахалагша лейтенант Алимжан Давлетович Давлетбаев 1945 оной июниин 24-дэ Москва хотодо болоһон Илалтын парадта манай Эхэ ороной олон мянган баатар сэрэгшэдтэй хамта хабаадалсажа, фашис булимтарагшадай һүлдэ — хас тамгатай хара тугуудые хүл дороо хаялсажа, арад зоной амгалан ажаһуудалай мүнхын жагсаалда байлсаа һэн.

Запасай гвардиин капитан А. Д. Давлетбаевай Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай Холтоһоной руднигта ажаллаһаар 22 жэл болоо. Анха түрүүн мастераар хүдэлжэ эхилээд, үйлэдбэриин техническэ таһагай главна инженерэй орлогшо хүрэтэрөө ургаһан байха юм. Эндэ ажаллаха үедөө хэдэн арбаад залуушуулые горнягай мэргэжэлдэ һургаа. Алимжан Давлетовичые дахан, ашагта малтамалай нөөсэ уудалжа эхилһэн залуушуул Д. Самбилов, В. Ринчиндоржиев, В. Афанасьев, В. Титов, В. Гунзенов, А. Цыренов болон бусад республика дотороо алдар суута гаранхай.

А. Давлетбаев һүүлэй жэлнүүдтэ залуушуулые горнягай мэргэжэлдэ һургаха, шэнэ оньһон арга, дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ һуралсалай пунктые эрхилдэг юм. Тиихэдэ Холтоһоной руднигай партийна организациин секретаряар һунгагданхай. Хэр үнинһөө хойшо залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ бэеэ зорюулһан «Хүндэтэ горняк», «Алтанай болон платинын промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй социалис мүрысөөндэ илагшын» намтарһаа, дүй дүршэлһөө, зан абариһаа залуушуулай хапан абаха юумэн ехэ. Өөрынь хүбүүн Валерий дээдэ һургуули дүүргэһэнэйнгээ удаа Свердловск хотын нэгэ предприятида ажаллана. Оля басаганиинь 7-дохи класс «тэбхэр табаар» дүүргээ. Эрхим хүмүүжүүлэгшэ, энэрхы эсэгын хүмүүжүүлһэн хүүгэд ажалдашье, һуралсалдашье нимэ байнгүй яахаб. Тиимэл хадань үглөө бүри автобус соо «Алимжан аха, дайшалхы намтарһаа һонирхолтой юумэ хөөрыт» гээд һалаңагүй ха юм. Алимжан ахаi Хөөрэгты, хэдышье. Хэнэйшье һонирхомоор лэ байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Москва хотодо 1945 оной июниин 24-дэ болоһон Илалтын парадта хабаадалсагша А. Д. Давлетбаев.

Д. АЮШЕЕВ,
манай корр.

Уласхоорондын шэнжэлэл

ЗҮҮНЭЙ ҮЗЭЛТЭЙ ХҮСЭНҮҮДЭЙ ЕХЭ АМЖАЛТА

Нютагуудтахи засагай зургаануудые июниин 15—16-да Италида һунгаһан һунгалтын үедэ зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүд, илангаяа Италиин Компарти ехэ амжалта туйлаа. 10 миллионһоо үлүү хүн зон Италиин Коммунис партиин түлөөлэгшэдэй түлөө дуугаа үгэһэн байна. Тиигэжэ 1970 оной һунгалтатай сасуулхада, областьнуудай, провинцинуудай, муниципальна Соведүүдтэ ИКП-тэй гэшүүд 5—6 процентээр олошороо. Италиин гурбадахи хүн бүхэн Компартиин кандидадуудай түлөө дуугаа үгэһэн байна. Һунгалтын дүнгүүд хадаа «дэлхэйн хоёрдохи дайнай һүүлээр Италида үнгэргэгдэһэн һунгалтануудай үедэ коммунистнуудай туйлаһан эгээл ехэ амжалта болоно» гээд Лондоной «Таймс» гэжэ буржуазна газетэ сэгнэнэ. Һунгалтын үедэ һунгагшадай 12 процентые абаһан социалис парти байдалаа бэхижүүлээ. Гэхэ зуура, дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ засаг бариһан, мүнөө орон доторхи экономическа, социальна түбэг бэрхэшээлтэй байдалай түлөө харюусаха ёһотой христианско-демократическа парти һунгагшадай олонхиин эгигэл найдабариие алдаһан байна.

Дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүсэнүүд Италида үнгэргэгдэһэн һунгалтын дүнгүүдые халуунаар һайшаана, тиихэдэ Италиин ба уласхоорондын хархис хүсэнүүд мэгдүүтэй, тээлмэрдүү байдалда оробо. Баруун оронуудай хэдэ хэдэн хүдэлмэрилэгшэд энээн тухай һанаата боложо байһанаа мэдүүлнэ.

Үнгэрһэн һунгалтын дүнгүүд мүнөөнэй Италиин байдалда ямар удха шанартай гээшэб? Нэгэдэхеэр, орон дотор коммунистнуудта зүрюу харша ябуулга олон жэл соо үүдхэһэн хархис хүсэнүүдэй хорото муухай хэрэгүүд буруу һүрөө. Тиихэдээ эдэнэр хардалга гүрдэлгэһөө эхилээд, фашис хорото муухай бусад аашануудые үргэнөөр хэрэглэһэн байна. Нютагуудтахи засагай зургаануудта ажаллахадаа, коммунистнууд ба социалистнууд эрхим хүдэлмэрилэгшэд байһанаа харуулаа. Ехэ капиталай хорото муухай хэрэгүүдһээ ажалшадай болон бүхы общесвын аша туһые наринаар сахин хамгаална.

Һунгалтын дүнгүүдээр зүүнэй үзэлтэй олонхиин хүтэлбэрилһэн гурбан «улаан» областьдо (Эмилия-Романья, Тоскана, Умбрия) Лагурия гэжэ дүрбэдэхинь нэмэһэн байна. Иигэжэ «улаан зоно» Италиин түбэй бүхы хубиие эзэлбэ. Ороной газар дайдын ба хүн зоной табанай нэгэ хубинь энээндэ ороно. Бусад хоёр областиин Соведүүдтэ зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүд хахад һууриинь эзэлнэ. ИКП хадаа Италиин бүхы шахуу ехэ ехэ хото городуудта түрүүшын партинь болоһон байна.

Хүсэнүүдэй шэнэ тэнсүүри нютагуудтахи засагай зургаануудай ажал ябуулгада нүлөөлхэ байһаниинь элитэ. Ороной урда табигдаһан асуудалнуудые шиидхэлгэдэ — экономико хүгжөөлгэдэ, социальна шухала хубилалтануудые хэлгэдэ общесвын байдал һайжаруулгада мүнөөнэй политическэ байдал һайнаар нүлөөлхэ байха гэжэ ИКП-гэй генеральна секретарь Э. Берлингуэр тэмдэглээ.

ИНДИ: ХАРХИС ХҮСЭНҮҮДЭЙ ДОБТОЛГО

Хархис хүсэнүүдэй улам эдэбхижэжэ байһан тухай, али бүхы аргаар орон доторхи засаг захиргааниие гартаа абаха һэдэлгэнүүдые гаргажа байһан тухайнь эдэ үдэрнүүдтэ Индидэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүд элирхэйлэн гэршэлнэ. Аллахабад хотын судья ямаршье үндэһэ баримтагүй шиидхэбэри июниин 12-то гаргаба. 1971 ондо үнгэргэгдэһэн һунгалтын үедэ премьер-министр Индира Гандиин Индиин Национальна конгресс гэдэг хүтэлбэрилхы партиһаа Түбэй парламентын депутадаар һунгагдаһые һэжэгтэ оруулхые тэрэ һэдэһэн байха юм.

Энэнь И. Гандиин нэрэ хүндые унагаажа, тэрэниие правительствын толгойлогшын тушаалһаа буулгаха гэһэн зорилготой гээд «Юманите» газетэ бэшэнэ. Энэ хадаа Индиин правительствын политикын һайн һайхан зорилгонуудта эсэргүүгээр Индиин ба уласхоорондын хархис хүсэнүүдэй олон жэл соо хэжэ байһан хорото муухай ябуулгануудай шэнэ баримта болоно. Индиин Верховно сүүдтэ үргэнөөр дэмжэгдэдэг хархис этэгээдүүд һанаашалһан хорото хэрэгүүдээ бэелүүлхын тула энэ баримтые үргэнөөр ашаглаха һэдэлгэ гаргаха байһаниинь ойлгосотой юм лаб даа.

И. Гандиин правительствые унагааха гэһэн хархис хүсэнүүдэй хорото ябуулгануудай шалтагааниинь элитэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ энэ правительство ороной экономическа байдалда дарлагша ангиин хараа бодолые хизаарлаха гэһэн хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые абаһан байна. Ехэ ехэ банкнууд, страховой компанинууд, шулуу нүүрһэнэй промышленность, бүд нэхэдэг промышленностиин зарим хубинь гүрэнэй мэдэлдэ абтаа, феодальна зонхилогшодто үгтэдэг хүнгэлэлтэнүүд усадхагдан зайсуулагдаа. Зарим штадуудта хуули гаргадаг суглаан газарай реформо хэхэ тухай түрүү үзэлтэй хуулинуудые баталан абаһан байна. Эдэ бүгэдэ ехэ капиталай ба феодальна хархис хүсэнүүдэй түлөөлэгшэдэй дурыень гутаагаа. Тиин мүнөө харин гүрэнүүдэй хархис этэгээдүүдэй туһаламжа дэмжэлгээр иимэ ябуулгануудые үүдхэжэ байна бшуу. Империализмда эсэргүү политика, сэрэгэй ямаршье бүлэглэлдэ хабаадахагүй гэһэн политика эдэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ таараангүй.

Тиихэдэнь иимэ политика бэелүүлдэг Индира Гандида зүрюу харша ябуулгануудые үүдхэһэн байха юм.

Хархис этэгээдүүдэй хорото муухай хэрэгүүдтэ Индиин демократическа хүсэнүүд, үргэн ниитэ ажалшад шанга харюу сохилто үгэбэ. Мүнөө бүхы орон дотор — томо ехэ хото городуудташье, багахан һуурин тосхонуудташье — олониитын жагсаалнууд боложо, И. Гандиин правительствые дэмжэжэ байһанаа мэдүүлнэ. «Хүшэр бэрхэшээлтэй байдалһаа бэеэ дааһан Инди урдандаашье ходо ходо һайнаар гаралсадаг һэн, — гэжэ премьер-министр митингнүүдэй нэгэнэй үедэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. — Мүнөөшье энэ ушарһаа амжалтатай һайнаар гаралсаха байһанда һэжэглэнэгүйб».

Ороной түрүү үзэлтэй хүсэнүүд зэргэеэ улам бэхижүүлэн, И. Гандиин правительствые нягтаар тойрон жагсажа, тэрэнэй хараа бодолые дэмжэжэ байна. Индиин Национальна конгресс гэдэг партиин соносхоһон, хото городуудай, һуурин тосхонуудай ажалшадай аша туһада харюусадаг социально-экономическа хубилалтануудай программые дары түргөөр бэелүүлхын тула правительство, штадуудай гол министрнүүд шухала хэмжээнүүдые абажа байнхай.

КОЛУМБИДАХИ БАЙДАЛ ХЁМОРОО ЗҮРИШЭЛДӨӨТЭЙ

Һүүлэй үдэрнүүдтэ Латинн Америкын аяар холын Колумби гэжэ орондо боложо байһан үйлэ хэрэгүүд дэлхэйн олониитын анхарал ехээр татана. Студентнэрэй ба ажалшадай улам үргэдхэжэ байһан тэмсэлдэ шанга харюу үгэхые эрмэлзэн, правительство гурбан департаментда гаргуу шанга байдал соносхоо.

Колумбида дотоодын политическэ байдалай хёмороо зүришэлдөөтэй болол го орон доторхи социально-экономическа байдалай түбэг бэрхэшээлнүүдтэй холбоотой байна. Хүдэлмэригүйдэлгэ, юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэрэлгэ, шиидхэгдээгүй аграрна асуудал гэр байрын дутагдал, үргэн ниитэ ажалшан арадай үгытэй ядуу байдал — эдэ бүгэдэ Колумбиин хүн зоной дүрыень гутаана. Президент Лопес Микельсенэй правительствын урдын засаг захиргаанһаа үг залгамжалан абаһан эдэ асуудалнууд мүнөө хүрэтэр шиидхэгдээгүй байһаар.

Нёдондо жэлэй һунгалтын үедэ һунгагшадай олонхиин дуугаар һунгагдаһан Микельсенэй правительство эдэ бэрхэшээл түбэгүүдые усадхажа, нютагай промышленно-помещигүүдэй ба гадаадын монополинуудай засаглалгые зарим тэды хизаарлаха һэдэлтэ гаргаһан байна. Гэбэшье эдэ ябуулгануудыень хархис хүсэнүүд эрид буруушаагаа.

Гадаадын политика бэелүүлхэдэ, Микельсенэй правительствын хэһэн һайн алхамуудые (тодорхойлон хэлэхэдэ, СССР-тэй экономическа харилсаагаа үргэдхэлгые, Кубатай холбоо барисаагаа һайжаруулгые, США-гай дарлан мүлжэлгэдэ эсэргүүсэн Латинн Америкын оронуудай тэмсэлые нэгэдүүлхэ гэһэн хараа бодолые) Колумбиин олониитэ һайшааха зуураа, һунгалтын урда тээхи найдуулгануудаа бэелүүлхэ эрилтэ правительствын урда табина. Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй, мүн шухала хэрэгтэй эд бараанай үнэ сэнгэй хүндэрэлгые ажалшад эрид буруушаана.

Гурбан провинцида гаргуу шанга гурим тогтоохо тухай правительствын декредые Колумбиин олониитын һанаата болонгёор угтаһаниинь гайхалтайшье бэшэ. Энээнэй үндэһөөр политическэ жагсаалнууд, митингнүүд, суглаанууд хоригдонхой. Энэ алхам хадаа өөһэдынгөө эрхэнүүдые үргэн ниитэ ажалшадай сахин хамгаалгые буруу һургахэ гэһэн ябадал болоно гэжэ сэгнэгдэнэ». Энээнтэй дашарамдуулан, һүүлэй 18 жэлэй 12-тонь Колумби иимэ байдалда байна гээд һануулха хэрэгтэй. Правительствын энэ декредые Колумбиин Компарти буруушааба. Иимэ декрет гаргаашье һаань, экономическа ба политическэ зорилгоёо бэелүүлхын түлөө тэмсэлээ ажалшад үргэлжэлүүлхэ байна гээд Компарти тэмдэглэнэ.

Ю. ЛОПАТИН,
А. БИРЮКОВ,
О. КОЛЕСНИКОВ.
(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй Буряадай обкомой V пленум. КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоевой элидхэл. Уншагшын түрүү бэшэг. «Ургасада — эзэн ёһоной харууһан» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоевой элидхэл.

Гурбадахи хуудаһанда. Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саана.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.05 — «Эрдэмтэдэ үгэ үгтэнэ». 10.20 — «КПСС-эй XXV съезд угтуулан». 11.05 — «Агууехэ дайн тухай дурасхаал» — документальна фильм. 12.20 — «Эдиршүүлэй бэлиг шадабари» (үнгэтэ). 12.50 — Шэнэ һонин. 13.00 — «Хүхюу нотохонууд» (үнгэтэ). 13.15 — Спортын һонин. 13.55 — 14.05 — «Үхибүүдтэ — фильм». «Мишка Стрекачевой юрэ бусын аяншалга». 15.30 — «Баатаршалга» — телевизионно суглуулбари. 16.00 — «Арадай оюун бэлиг» — шэнжэлэл (үнгэтэ). 16.45 — «Петрусь Бровка». Поэдэй түрэһөөр 70 жэлэй ойдо. 17.15 — «Агууехэ дайн тухай дурасхаал» — документальна фильм. 18.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.00 — Совет поэдүүдэй шүлэгүүд (үнгэтэ). 19.20 — «Эрдэмтэдэ үгэ үгтэнэ».

Улаан-Үдэ. 19.35 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 19.55 — Шэнэ һонин.

«Орбита». 20.05 — «Арадай оюун бэлиг» — шэнжэлэл. 20.50 — «КПСС-эй XXV съезд угтуулан». «Табан жэлэй барилганууд дээрэ». «БАМ». 21.35 — «Агууехэ дайн тухай дурасхаал». 22.50 — «Мартажа болохо аал...» СССР-эй арадай артистнар Л. Зыкина И. Любезнов хоёр концертдэ хабаадалсаха. 24.00 — «Время». 00.30 — «Петрусь Бровка». 01.00 — «Арадай оюун бэлиг» — Шэнжэлэл.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.15 — «Горн» — һурагшадта зорюулагдаһан программа. 19.15 — «Уласхоорондын шэнжэлэл».

«Орбита». 19.35 — «Дагестанская арка» — документальна фильм.

ТАДЖИГАЙ ССР. Национальна угалзата зурагтай оймһо нэхэхэ гээшэ Памирта ажаһуугшадай эртэ урда сагайнь ажал болоно. Мүнөө Памирта ажаһуудалай 25 комбинат хүдэлнэ. Эндэ 700 гаран нэхэгшэд ажалладаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Шугнанска районой Сохчавр кишлагай уран гартан эгэшэ дүүнэр Кобутсор, Олучамо Бачамардованууд, Умриджон Ошурмамадова.

ТАСС-ай фотохронико.

ШЭНЭ МАРШРУТ НЭЭГДЭБЭ

Гоё һайхан байгаалитай Сурхайта нуурай эрьедэхи турбазын амаралтын шэнэ сезон июниин 1-һээ нээгдээ. Түрүүшын сезоной үедэ 200 хүн амараа. Тиихэдэ июниин 15-һаа 30 болотор 300-гаад хүн амархань.

Эндэ амарагшадай таатай зохидоор сэнгэхэ эрхэ байдал олгогдонхой. Хамар-Дабаанай шэлые уруудан, үгсэн үдэр бүри амарагшад аяншалгада гарадаг байна. Энэ жэлэй амаралтын сезондо аяншалгын шэнэ маршрут нээгдэбэ. Энэ маршрудые 519-дэхи гэжэ нэрлээ. Амарагшад энэ аян замаар аяншалхадаа, Хамар-Дабаанай шэлэнүүдые һэтэ гаталан гараад, «Солдатска дабаан» гэжэ нэрлэгдэһэн үндэр шобхо мундаргын оройдо хүрэхэ юм. 75 километр утатай энэ хүшэр хүндэ аяншалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан хүнүүд «СССР-эй турист» гэһэн значогоор шагнагдаха байна.

Ц. БАЛДАНОВ.
Сэлэнгын аймаг.

Хилын саанаһаа

телефон·телеграф·радио

БУЭНОС-АЙРЕС

АРГЕНТИНЫН ПОЛИТИЧЕСКЭ ПАРТИНУУДАЙ БА ПРОФСОЮЗУУДАЙ МЭДҮҮЛГЭ

ТАСС

Республикын демократическа хүсэнүүдтэ эсэргүү хорото хархис ябуулгануудай Аргентинэдэ таһалгаряагүй хэгдэжэ байһантайнь, түрүү үзэл бодолтой эмхинүүдтэ, орон доторхи хэдэ хэдэн политическэ партинуудай политическэ ба ниитын зарим ажал ябуулагшадта эсэргүү хорото аашануудай гаргагдажа байһантайнь дашарамдуулан, эндэхи бүлэг политическэ партинууд тэрэ тоодо Коммунис, хустисиалис партинууд, граждан радикальна союзууд, тэрэшэлэн томо томо профсоюзууд ороной конституциин ёһо гурим хамгаалха, граждан сүлөө сахиха эрилтэ табиһан, өөһэдынгөө эрхэ сүлөөгэй түлөө арад зоной тэмсэлые мүрдэлгэ хюдалгын үндэһөөр дараха гэдэг ямаршье һэдэлгэнүүдые буруушааһан хамтын мэдүүлгэ тунхаглаа.

Тэрээн доторнь иигэжэ хэлэгдэнэ: мүрдэлгэ хюдалганууд хэһээлтэгүйгөөр үйлдэгдэнэ, тиимэһээ террористнуудай, түбхын түрүүндэ «Аргентинын коммунистнуудта харша нүхэсэл» гэдэг бүлэглэлдэ хабаатай фашис этэгээдүүдэй гэмтэ ябуулгануудые мүрдэхын тула парламентын тусхай комисси эмхидхэн байгуулха эрилтэ табигдана.

Буэнос-Айрестэ тунхаглагдааша хамтын мэдүүлгэдэ политическэ юһэн партиин түлөөлэгшэд гар табяа.

ВАШИНГТОН

ШУХАЛА ДУРАДХАЛ

ТАСС

Хүниие олоор хюдаха шэнэ түхэлэй зэбсэгүүдые бии болгохо ябадал хорихо тухай хэлсээ баталха гэһэн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй дурадхалые һайшаана, дэмжэнэб гэжэ сенатор-демократ У. Хэтауэй мэдүүлбэ.

Национальна аюулгүй байдал хангахын тула бүри аймшагтай зэбсэг бии болгохо хэрэгтэй гэжэ дурадхадаг хүнүүд США-да бии, тэдэнэй тоодо би ородогтүйб гэжэ У. Хэтауэй тэмдэглээ.

Л. И. Брежневэй дурадхал хэблэлэй зүгһөө үргэнөөр дэмжэгдэн угтагдабашье һаань, энэ асуудалаар правительствын зүгһөө тусхай мэдүүлгын тунхаглагдаагүй байһаниинь гэмшэлтэй. Совет дурадхалые хэрэгсээгүй байжа болохогүй. Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрэлтэ хизаарлаха арга боломжонуудай нэгыешье хэрэглэнгүй орхихо ёһогүйбди гэжэ сенатор мэдүүлбэ.

ЛУИС КОРВАЛАНИИЕ СҮЛӨӨЛХЭ!

ПРАГА. Профсоюзуудай бүхэдэлхэйн федераци мэдүүлгэ тунхаглуулба. Чилиин Коммунис партиин Генеральна секретарь Луис Корваланиие фашис хунтын шорон түрмэһөө дары сүлөөлхэ эрилтэ бүхы оронуудай ажалшадай, профсоюзуудай үмэнэ табигдана.

УЛААН-БААТАР. Монголой Арадай Республикын ажалшад, Монголой коммунистнууд Пиночедэй сэрэгэй хунтын тогтооһон фашис захиргаанда эсэргүүгээр, тэмсэдэг Чилиин бүхы патриодуудай ба коммунистнуудай тэмсэлтэй һанал нэгэтэй байһанаа мэдүүлнэ гээд Монголой Арадай-Революционно партиин ЦК-гай, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй орган «Үнэн» газетэ бэшэнэ.

БОНН. Чилиин Компартиин Генеральна секретарь Луис Корваланиие барижа хаахадаа, тэрэниие зобоожо алаха гэһэн нэгэл зорилго сэрэгэй хунта урдаа табина гэжэ Баруун Германиин коммунистнуудай «Унзере цайт» газетэ тэмдэглэнэ.

Луис Корваланиие дары сүлөөлхын түлөө дэлхэйн түрүү үзэлтэй олониитэ ёһотой эдэбхитэйгээр тэмсэхэ ёһотой гэжэ ФРГ-гэй коммунистнуудай газетэ уряална.

(ТАСС).

ТАНАНАРИВЕ

Мадагаскарай засагай шэнэ зургаанууд

ТАСС

Верховно Революционно Совет (ВРС) — гүрэнэй дээдын засаг ба ороной хуули гаргадаг зургаан Малагасийска Республикада эмхидхэгдэн бии болгогдобо. Сэрэгэй директориин гэшүүн, хоёрдохи рангын капитан Дидье Рацирака ВРС-эй түрүүлэгшээр һунгагдаа. ВРС-эй түрүүлэгшэ гүрэнэй ба правительствын толгойлогшо болоно.

Байгша оной февралиин 11-дэ эмхидхэгдэн байгуулагдаһан ба гүрэнэй толгойлогшо полковник Ришар Рацимандравын алуулһанай һүүлээр орон доторхи бүхы засагые барижа байһан сэрэгэй директори тараагдаа.

Верховно Революционно Соведһээ гадна, засагай удаадахи зургаанууд: правительство, Дээдын конституционно Совет, Хүгжэлтын сэрэгэй комитет республика дотор хүдэлхэ байна гэжэ радио мэдээсээ.

МЕХИКО

Пекин фашистнуудтай холбоо барисаагаа бэхижүүлнэ

ТАСС

Пиночедэй хархис хунтын фашис ёһо гуримай Чилидэ баадхагдажа байхадань, демократнуудта эсэргүү, түрмэ шоронгуудта хаагдаһан Чилиин Коммунис партиин хүтэлбэрилэгшэдтэ эсэргүү мүрдэлгэ хюдалгын улам һүжэрөөгдэжэ байхадань, маоистнууд Чилидэхи арад зондо харша ёһо гуримай удамаршадтай холбоо барисаагаа улам үргэдхэжэ байнхай.

Чилиин хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Сантьягадахи КНР-эй элшэн сайд һаядаа Пиночедтэй уулзаһан байна. Эндэ тунхаглагдаһан тусхай мэдээсэлэй ёһоор, уулзалгань «хани ёһоор, үрэтэйгөөр» үнгэрөө юм ха.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35, телефоны: приемная — 2-54-93, секретариат — 2-66-76, общественная приемная — 2-56-62.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров Бур АССР Н-04531. Заказ № 00444